

Sevgi SARIKAYA*

Küçük Asya’da Diadokhoi Savaşları: Kardialı Eumenes’in Savaş Stratejisi

Abstract: This paper looks into the reasons why Alexander’s successors (the *diadochi*) went to war against one another and why the first and second Diadoch wars spread into Asia Minor. A particular focus is on Eumenes of Cardia’s military strategy. Eumenes held the office of chief secretary for seven years under Philip and, after Philip’s assassination, for thirteen years under Alexander. He is cited as one of the last loyalists to the monarchy. Occasionally, he undertook minor military and diplomatic missions during the reigns of Philip and Alexander, respectively. Eumenes was neither the most powerful nor the most successful leader of his time. After the death of Alexander, Eumenes engaged almost exclusively in military operations. However, his army was powerless, undisciplined and ready to desert to the enemy. Yet, he defeated the most important of Alexander’s commanders such as Craterus, Neoptolemus and Antigonus during the wars of the *diadochi*. This article will therefore also look into the reasons why Eumenes was successful.

Keywords: Diadochs; Eumenes of Cardia; military tactics; strategy.

Kardialı Eumenes’e ilişkin yapılan çalışmalarda, Eumenes’in yetersiz ve her an ihanete hazır ordusuna rağmen, Krateros, Neoptolemos ve Antigonos gibi, birçok savaşta askeri rüştünü kanıtlamış İskender’in yetenekli komutanlarının koalisyonu karşısında sergilediği başarıların nedenleri ve savaş taktiği üzerinde hiç durulmamıştır. Dolayısıyla bu makalede Eumenes’in savaş stratejisi ortaya konulmaya ve bu perspektifte Küçük Asya’daki *diadokhoi* savaşları yeniden değerlendirilmeye çalışılmaktadır.

M.Ö. 10/11 Haziran 323 yılında İskender’in ölümünün¹ ardından imparatorluk dağılmaya başladı. İlan edilmiş yasal bir varis yoktu ve Babil’deki generaller herhangi bir kişiyi kral yetkisiyle donatmak niyetinde değildi. Babil’de saltanat vekâleti üzerine bir araya gelen süvari ile piyade birlikleri² toplantıda bir uzlaşmaya varamadı; bilakis iki parti arasındaki gerginlik kanlı mücadeleye varacak kadar tırmandı.³ Süvariler Perdikkas’ın kışkırtmasıyla⁴ İskender ile altı-sekiz aylık hamile⁵ Roksane’nin şayet oğlu olursa, oğlu için hükümdarlığın korunmasını; aynı zamanda Perdikkas’ın kral naibi atanmasını ısrarla öner-

* Arş. Gör. Sevgi Sarıkaya, Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Kampüs TR 07058, Antalya (sevgisarikaya@akdeniz.edu.tr).

¹ Konuya ilişkin detaylı bilgi için bk. Depuydt 1997, 117–135.

² Arrianus’a (FGrHist II B 156 F 1 (2)= Phot. Bib. 92. 69a.1) göre, süvari komutanlarının en önemlileri Orontes oğlu Perdikkas; Anthes oğlu Leonnatos; Lagos oğlu Ptolemaios; onlardan sonra ise, Agathokles oğlu Lysimakhos; Peisaios oğlu Aristonous; Krateuas oğlu Pithon; Antiokhos oğlu Seleukos ve Kardialı Eumenes’ti. Süvari komutanları bunlarken; piyadelerin komutanı ise Meleagros’tu.

³ Diod. 17,1–3; FGrHist II B 155 F 1 ‘Anonymos, Heidelberger Epitome’; Nep. Eum. 2,2–5; Plut. Alex. 77; Eum. 3,1; FGrHist II B 156 F 1 (1–3) ‘Arrianus’= Phot. Bib. 92. 69a.1; Iust. 13,2–14; Curt. 10,8,4–23.

⁴ Perdikkas’a göre, Roksane’nin Barsine’ye oranla daha zayıf ve az nüfuz sahibi olmasından ötürü kontrol altında tutması kolaydı. Ayrıca Roksane’nin çocuğu henüz doğmamış ve savunmasızdı. Dolayısıyla büyüyen kadar bir kral naibi atanması gerekmekteydi. Komutanlar arasında en güçlü aday ise kendisiydi. Zira İskender ölmek üzereyken kraliyet mühür yüzüğünü ona vermişti. Bu nedenle çocukları hükümeti devralacak yaşa gelene kadar, krallığı Perdikkas’a emanet ettiği düşünülmekteydi (Diod. 18,2,2–4; Curt. 10,6,1–4; 6,16; Nep. Eum. 2,2–5; ayrıca bk. FGrHist II B 155 F 1 (2) ‘Anonymos, Heidelberger Epitome’). Ayrıca Perdikkas’a rakip görülen Antipatros ve Krateros Babil’de değillerdi.

⁵ FGrHist II B 155 F 2 (1–2) ‘Anonymos, Heidelberger Epitome’; FGrHist II B156 F I (3–4) ‘Arrianus’= Phot. Bib. 92. 69a; Curt. 10,8,15; 20–23; FGrHist II A 100 F 8 (1) ‘Deksippos’. Ayrıca bk. Errington 1970, 54.

mekteydi. Piyade birliklerinin komutanı Meleagros ise, Pergamon'da bulunan İskender'in bir diğer karısı Barsine'den doğma Herakles'in⁶ ya da Philippos'un yarım akıllı oğlu Arrhidaios'un⁷ kral ilan edilmesi gerektiğini ileri sürmekteydi.⁸ Meleagros'un kıskırtması sonucunda piyade isyan etti ve Arrhidaios'un kral olması hususunda dayattı. M.Ö. 323 yılında uzun bir anlaşmazlığın akabinde süvari ve piyade birliklerinin komutanları III. Philippos adını alan⁹ Arrhidaios ile birkaç ay sonra dünyaya gelen Roksane oğlu IV. İskender'i çifte kral ilan ettiler.¹⁰ Bu konsensüs uyarınca Antipatros'un Avrupa'daki orduların *strategos*'u (komutan); Krateros'un Arrhidaios'un krallığının *prostates*'i (kral naibi); vaktiyle Hephaiston tarafından idare edilen *khiliarkhia*'nın¹¹ – bu bütün krallığın hamisi demekti – Perdikkas'ın idaresine geçmesi; Meleagros'un ise, Perdikkas'ın *hyparkhos*'u (yardımcı komutan) olması karara bağlandı.¹² Ancak bir yarım akıllı ve bir bebekten oluşan bu garip eşleşme politik bir gereklilikten başka bir şey değildi.¹³ Krallar vasilerin birer kuklası durumundaydı.¹⁴ Gerçekten de Perdikkas orduda düzenleme yapma kisvesi altında kendisine rakip ve engel teşkil eden, aralarında Meleagros'un da yer aldığı birçok

⁶ İskender Barsine'yi Roksane'den önce tanımıştır; onunla ilişkisi daha uzun süreli ve resmidir. Barsine'nin babası Pers kralının erkek torunu ve Pers satrabı Artabazos'tur; annesi ise Rhodos'lu paralı asker komutanlarından Memnon ve Mentor'un kızıdır. Daskyleion satraplığını icra ederken Artabazos, Pers Kralı Artakserkses III Okhos'a isyana yeltenmiştir. Başarısız olunca, eşi, çocukları ve kayınbiraderi Memnon ile Makedonya kralı II. Philippos'un yanına kaçmıştır (Diod. 16,52,3; Curt. 6,5,2–3). Barsine Philippos'un sarayında büyümüştür. Bu nedenle Barsine ve İskender küçükken birbirlerini tanıyor olmalıydılar. M.Ö. yak. 342 yılında Barsine'nin ailesi Asya'ya geri döndü (Diod. 16,52,3–4), onların dönüşünü sağlayan ve Pers krallığının kıyı birliklerini yöneten dayısı Mentor ile evlendi. Evliliği çok uzun sürmedi, çünkü Mentor kısa bir süre sonra öldü (Diod. 16,52,5–8). Ardından batı kıyıların komutanı (Diod. 16,23,5–6) diğer dayısı Memnon ile evlendi (Plut. Alex. 21,4). Memnon da Midili Kuşatması'nda ölünce (Plut. Alex. 21,4; ayrıca bk. Diod. 17,29,4), Barsine ikinci kez dul kaldı ve Dareios'un sarayında kalmaya başladı. M.Ö. 333 yılındaki Issos Savaşı'ndan sonra Parmenion, Damaskos'ta kral ailesi ve diğer seçkin Pers kadınlarıyla birlikte Barsine'yi de ele geçirdi (Plut. Alex. 21,4). İskender ile ilişkileri ise, Parmenion'un teşvikiyle Issos Savaşı'ndan sonra başlamış olmalıdır (Plut. Alex. 21). Oğulları Herakles ise, büyük olasılıkla M.Ö. yak. 327 yılında (Diod. 20,20,1) ya da daha sonra – Iustinus'un (15,2, 3)'deki pasajına göre ise en geç M.Ö. 324 yılında – doğmuş olmalıdır. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Berve 1926 (II), 168 n° 353; Carney 1996, 572 vdd.

⁷ Arrhidaios, II. Philippos'un siyasal bütünlüğü perçinlemek adına yaptığı bir dizi evlilikleri arasında Thessalia'lı Philine'den dünyaya gelmiştir. İskender'in ölümünün ardından geçici kral ilan edilince III. Philippos şeklinde anılmaya başlanmıştır. Arrhidaios genelde antik kaynaklarda yarım akıllı bir şekilde tanımlanmaktadır. Ayrıca küçükken oldukça zeki ve hoş bir çocuk olduğu; İskender'in annesi Olympias'ın ona enjekte ettiği birtakım ilaçlarla sonradan aptallaştığı rivayet edilir (Plut. Alex. 77; FGrHist II B 156 F I (1) 'Arrianus'; ayrıca bk. FGrHist II A 100 F 8 (1) 'Deksippos'); kşl. Sarıkaya 2013, 336 dn. 57.

⁸ Diod. 20,20,1; Iust. 15,2,3; 13,2,1–10; Plut. Alex. 77,5; FGrHist II B 156 F I (3) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69a.1; Curt. 10,6,10–22. Detaylı bilgi için ayrıca bk. Tarn 1921, 18–28; Errington 1970, 49–53.

⁹ FGrHist II B 156 F I (1) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69a. 1; Curt. 7,7.

¹⁰ OGIS I 4; Diod. 18,2,2–4; FGrHist II B 155 F 2 (2) 'Anonymos, Heidelberger Epitome'; Plut. Alex. 77,5; FGrHist II B 156 F I (1–12) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69a–69b; Nep. Eum. 2,2–5; Curt. 10,10,1–4; App. Syr. 52; Pomp. Trog. 13–14; Iust. 13,4,5–25. Konuya ilişkin ayrıca bk. Bosworth 1993, 420–427.

¹¹ *Khiliarkhos/khiliarkhes* [χιλιάρχος/χιλιάρχης], “bin kişilik birliğin komutanı” manasına gelmektedir. Akhaimenid imparator ordusunda “1.000 adamın komutanı” Eski Persçe *hazarapatish*'e tekabül eden en üst mertebedir. Olasılıkla Hellenler bu sistemi Perslerden model almışlardır.

¹² FGrHist II B 156 F I (3) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69a.1; FGrHist II A 100 F 8 (4) 'Deksippos'. Iustinus'a (13,4,1–6) göre, Antipatros'a Makedonya ve Hellas valiliği; Krateros'a kraliyet hazinesinin yönetimi verildi. Perdikkas ve Meleagros imparatorluk ordusunun savaşı sevk ve idaresiyle donatıldı. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Errington 1970, 55vd.; Anson 2004, 57;

¹³ Hellenler nezdinde bir insanın kentin vatandaşı sayılması için annesi ile babasının yerli ahalden olması gerekmekteydi. Ebeveynlerden herhangi biri kentin vatandaşı değilse, onlardan doğan çocuklar genelde gayri meşru kabul ediliyordu. Bu nedenle her ne kadar Roksane'nin oğlu IV. İskender, Barsine'den doğan Herakles'ten daha fazla saygı görmüşse de, Makedonyalılar nazarında İskender'in her iki oğlu da krallık tahtını hak etmiyorlardı. Nitekim İskender ve Herakles Asya'nın ele geçirilişinde birer tutsaktan ibaretlerdi (Curt. 10,6,13–14).

¹⁴ Bosworth 2005, 216.

kişiyi öldürttü (FGrHist II B 156 F I (4) 'Arrianus'). Ardından sanki Arrhidaios'un bir buyruğuymuş gibi, Perdikkas satraplıkları ve komutanlıkları pay etti. İmparatorluk Asya ve Avrupa olmak üzere iki kısımda bölüştürüldü. Asya'daki satraplık dağılımı şu şekilde gerçekleşti: Lagos oğlu Ptolemaios Mısır, Libya ve Arabia'nın Mısır'la komşu kısımlarının idarecisi; İskender tarafından aynı satraplığı yönetmekle görevlendirilmiş Kleomenes ise, Ptolemaios'un *hyparkhos*'u olarak tayin edildi. Bu satraplığın yukarısındaki Suriye'nin idaresine Laomedon; Kilikia'nın idaresine Philotas ve Media'ninkine Pithon getirilirken; Kardia'lı Eumenes ise, Kappadokia ve Paphlagonia ile Sinope kolonisi ve bir Hellen kenti olan Trapezos'a kadar Pontos Eukseinos sahil şeridinde tayin edildi. M.Ö. yak. 333 yılında İskender'in satraplığına getirdiği Büyük Phrygia'nın yanı sıra Pamphylia ve Lykia da Antigonos Monophthalmos'a bırakıldı.¹⁵ Karia'nın idaresine Asandros; Lydia'ninkine ise, Menandros atandı. M.Ö. 334 yılında, Granikos Savaşı'nın akabinde, İskender'in valiliğe Kalas'ı tayin ettiği,¹⁶ M.Ö. yak. 327 yılında¹⁷ ise, Demarkhos'a devrettiği Daskyleion satraplık merkezindeki Hellespontos Phrygia'sının yönetimine Leonnatos getirildi. Avrupa'da ise Trakya'nın, Khersonesos'un (Gelibolu) idaresi ve Pontos Eukseinos'taki Salmidessos (Kırklareli) istikametindeki denize kadar Trakya ile komşu bütün halklar Lysimakhos'a verildi. Illyria'lılar, Triballia'lılar ve Agriania'lılara kadar Trakya'nın ötesindeki yerler Makedonya'nın kendisi ve Keraunia Dağları'na kadar uzanan Epeiros ve bütün Hellenler Krateros ve Antipatros'a tahsis edildi. Birçok bölge ise dağıtılmadan, İskender'in yönetimini verdiği otokton yöneticilerin idaresi altında kaldı.¹⁸

İskender'in ölümüyle birlikte imparatorluk genelinde yaşanan otorite boşluğu birçok kent için özgürlüğünü yeniden kazanma fırsatıydı.¹⁹ Kentler bu amaçla; Makedonya komutanları ise, yetki alanlarının

¹⁵ Ayrıca bk. Diod. 18,3,1. M.Ö. 333 yılında Antigonos sadece Büyük Phrygia satraplığına atandı (Arr. An. 1,29,3; Curt. 4,1,35: 'yanlışlıkla Lydia demiştir'). M.Ö. 333 yılında İskender, Lykia'yı Karia'dan ayırıp Pamphylia'yla birleştirerek Lykia ve Pamphylia adında yeni bir eyalet bölgesi oluşturdu. Bu bölgelerin başına Nearkhos'u vali tayin etti (Arr. An. 3,6,6; 4,7,2; Curt. 7,10,12). Iustinus'un (13,4,14) ve Orosius'un (3,23,7-13) anlatısına istinaden M.Ö. 323 yılındaki satraplık paylaşımında Antigonos ve Nearkhos'un payına tekrar aynı bölgeler düştü. Modern yazarlar M.Ö. 330/329 yılında İskender'in buyruğu doğrultusunda Nearkhos'un kralın yanına gittikten sonra Lykia ve Pamphylia'nın Antigonos'un yetkisine verildiğini savlamaktadırlar (Anson 1988, 471; Billows 1990, 46; Yardley – Atkinson 2009, 222). Ancak antik kaynaklarda Nearkhos'un yerine başka birinin görevlendirildiğini belirten bir kayıt yoktur. A. B. Bosworth (2005, 282 ve 285) İskender'in Karia'dan ayırıp Pamphylia'yla birleştirdiği bu yeni satraplık bölgesinin Nearkhos'un emekliye ayrılmasından sonra ve artık Anadolu'nun denizden tehdit edilme olasılığının kalmadığı bir dönemde; yani M.Ö. 323 yılında ancak Antigonos'un idari alanına dahil edildiğini belirtir.

¹⁶ Arr. an. 1,17,1; 2,4,2; Curt. 4,5,13; Memnon 20,2. Bununla birlikte İskender'in egemenliği altındaki satraplık, sadece Hellespontos Phrygia'sının Çanakkale bölümüyle sınırlıydı. Zira Kyzikos o sıralar, bağımsız bir kent ve İskender'in müttefikiydi (Diod. 18,52,3). Kios ve yöresi M.Ö. 337 yılından M.Ö. 302 yılına kadar Pers satrapı Mithradates tarafından yönetilmişti (Diod. 16,90,2; 111,4; ayrıca bk. Arslan 2010, 206 dn. 709).

¹⁷ Zira Kalas M.Ö. 327 yılında Bithynia kralı Bas'a karşı yaptığı sefer esnasında yaşamını yitirmişti (Memnon 20,2; ayrıca bk. Berve 1926 (II), 188 n° 397; Billows 1990, 45 dn. 85; Arslan 2007, 61 vd.).

¹⁸ FGrHist II B 156 F I (1-8) 'Arrianus' = Phot. Bib. 92,69a-69b; FGrHist II A 100 F 8 (2-7) 'Deksippos'; Diod. 18,3,1-5; Plut. Eum. 3,1-4,3; Curt. 10,10,1-4; App. Syr. 52-53; Pomp. Trog. 13-14; Iust. 13,4,5-25; Marm. Par. B'8 [109] = FGrHist II B 239 F b 8 'Marmor Parium'; Hist. Alex. Mag. Rec. vet. 3,13-22. Konuya ilişkin ayrıca bk. Klinkott 2000, 40-46; Yardley – Atkinson 2009, 220-227.

¹⁹ M.Ö. 323 yılında Atina öncülüğünde Hellas'ın büyük bölümünün katılımıyla Hellen Birliği kuruldu ve Antipatros'a karşı genel harp açıldı. Bu esnada Kilikia'da bulunan Krateros, Antipatros'a yardım etmek için derhal Makedonya'ya geçti. Zira M.Ö. 323 yılında İskender'in emri uyarınca Krateros, Polyperkhon'la birlikte 10.000 emekli askeri Makedonya'ya götürmek ve gözden düşmüş Antipatros'tan saltanat naipliğini almak üzere yola çıkmış (Arr. An. 7,12,2-4; Diod. 18,12,1-2; ayrıca bk. Errington 1970, 49); ancak Kilikia'ya vardığında İskender'in ölüm haberini alınca burada kalmıştı (Diod. 18,4,1; 12,1; Iust. 12,1,8; Arr. an. 7,12,2-4). Antipatros Krateros'tan gelen takviye kuvvetle muhasaradan kurtuldu. M.Ö. Temmuz/Ağustos ayının 322 yılında birleşmiş Hellenleri Tessalia'daki Krannon'da yendi (Diod. 17,111,1; 18,8,1; 19,1; 24,1-2; 66,5; 20,46,3; Strab. 9,5,10 c. 433-434; FGrHist II B 156 F I (9; 12) 'Arrianus' = Phot. Bib. 92,69a.1; Paus. 1,25,3-5; FGrHist II B 255 F 10 'Chronik Oxyrhynchos'; Diog. Laert. 4,9 'Ksenokrates'; Iust. 13,5,1-17; Hieron. chron. 114,2 [1694]; ayrıca bk. Hyp. epitaph. 6,10-20; Plut. Dem. 27,1-2; Phok.

hakimiyetleri altına alma misyonuyla bir dizi savaşa girişti. Zira Kappadokia, Armenia, Bithynia, Bosphoros ve Herakleia Pontike gibi pek çok bölge Makedonya hakimiyetinde değil; yerel kralların ya da tiranların egemenliğindeydi (FGrHist II B 260 F 41 'Porphyrios').²⁰ Kardialı Eumenes'in idaresine verilen Paphlagonia'da²¹ askeri bir operasyon gerekmezken Kappadokia'da bu şarttı. Kappadokia İskender imparatorluğuna ilhak edilmemişti; vasal kral Ariarathes'in idaresindeydi.²² Pers egemenliği sırasında Kappadokia iki eyalet bölgesine bölünüp idare edilmekteydi.²³ Bu krallıklardan birine Asil veya Tauros yakınındaki hatta Büyük Kappadokia denmekteydi. Diğeri ise, Kappadokia Pontike şeklinde zikredilmekteydi. Kuzeydeki Pontike bölgesi yerel kral Ariarathes'in yönetimi altındaydı. Güneyden geçen bir rota izleyen İskender'den etkilenmemiştir.²⁴ Büyük Kappadokia satraplığı ise, yöneticisi (= *hyparkhos* [ὑπάρχος]) Mithrobuzanes'in Granikos'ta (Biğaçayı) ölmesi üzerine İskender'e teslim oldu (Arr. an. 1,16,3). İskender yönetimi derhal Sabiktas'a devretti.²⁵ Dareios III Kodomannos'la (M.Ö. 336–331) yapacağı savaşta askere ihtiyaç duyduğundan, bölgede herhangi bir yardımcı birlik bırakmaksızın Kilikia Kapıları'na ilerledi. Sabiktas Perslerin Issos Savaşı'nın akabinde Anadolu'ya yaptıkları karşı hücumlar esnasında ardında herhangi bir iz bırakmadan kayboldu. Çarpışmaları Antigonos sürdürdü ve üç önemsiz zafer kazanmakla birlikte Kappadokia İskender hakimiyetine ilhak edilemedi. Sardeis ile Kilikia Kapıları arasındaki Kral Yolu'nu Lykaonia'da konuşlanmış Antigonos kontrol altında tutmaya çalışmaktaydı (Curt. 4,5,13).²⁶ Ne var ki, emirleri kuzey Kappadokia'ya yeterince ulaşmamaktaydı.²⁷ Nitekim bu bölgede güçlü bir orduyla askeri operasyon gerekmekteydi. Eumenes'e eşlik etmeleri husu-

23,1–26,4; Pyrrh. 1,4; mor. 10,849f; Hyp. 9; Steph. Byz. Ethnika s.v. <Λάμια= Lamia>).

²⁰ Kappadokia: Diod. 18,16,1–3; Plut. Eum. 3,2; Nep. Eum. 2,2–3; FGrHist II B 156 F 1 (11) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69a.1; FGrHist II B 154 F 3 'Hieronymos'= App. Mithr. 8'a-b; Lucian. Macr. 13. Armenia: Bosworth 1978, 232 dn. 21; ayrıca bk. Klinkott 2005, 452 vd. Bithynia: İskender'in Hellepontos Phrygia satraplığına getirdiği Kalas, M.Ö. 327 yılında Bithynia'yı ilhak etmek üzere sefer düzenlese de, Bithynia'nın vasal kralı Boteiras oğlu Bas'la giriştiği savaşta yenilerek ölmüştür. Bithynia *diadokhoi* savaşları sırasında bağımsızlığını korumuştur (Memnon 20,2; Berve 1926 (II), 188 n° 397; Arslan 2007, 61 vd.).

²¹ Paphlagonia İskender'in egemenliği esnasında Hellepontos Phrygia satraplığına bağlıydı (Arr. an. 2,4,1; Curt. 3,1,22–24).

²² Diod. 18,16,1–3; Plut. Eum. 3,2; Nep. Eum. 2,2–3; FGrHist II B 156 F 1 (11) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69a.1; FGrHist II B 154 F 3 'Hieronymos'= App. Mithr. 8'a-b; Lucian. Macr. 13.

²³ Strab. 12,1,4 c. 534. I. Dareios tarafından Kappadokia satraplığı kurulurken böylesi bir ayırım yapmamıştı. Kappadokia'nın iki satraplık bölgesi halinde yönetilmeye başlandığı tarih bilinmemektedir. H. Klinkott (2005, 462–466) II. Dareios'un (M.Ö. 424–405) hükümdarlığı sırasında Genç Kyros'u Lydia, Sardeis, Büyük Phrygia ve Kappadokia'ya satraplığı atadığı sırada böyle bir dağılıma gitmiş olabileceğini; Genç Kyros'a Tauros yani Büyük Kappadokia'nın yönetiminin verilmiş olabileceğini iddia etmektedir. Bununla birlikte Kappadokia'da *dynastes*'lik satrap atama kriterinden ötürü bunun pek mümkün olamayacağını altını çizmektedir. Böyle bir dağılım söz konusuysa, Satrap İsyanı'ndan sonra (M.Ö. 359/358) Pers kralı Artakserkses III Okhos'un (M.Ö. 359–338) satraplık revizyonu sonucunda gerçekleşmesi daha mümkün gözükmektedir. Satrap İsyanı ve Artakserkses'in yaptığı düzenlemeler için bk. Olmstead 1948, 409–422; Cook 1983, 221–223; Weiskopf 1989, 9–91. Konuya ilişkin ayrıca bk. Briant 2002, 741–743.

²⁴ Hieronymos (FGrHist II B 154 F 3 (1a)= App. Mithr. 8) İskender'in Kappadokia'da hiçbir ulusa dokunmadığını, Pamphylia ve Kilikia kıyısı boyunca ilerlediğini aktarır. Diodoros'a (18,16,1–3) göre, M.Ö. yak. 333 yılında Ariarathes Makedonyalılara itaat etmeyi reddetmişti. İskender bu durumu pek önemsememiştir. Ayrıca Ariarathes, Pers kralı Dareios'la da büyük bir çatışma içindeydi. Bu anlaşmazlık uzun süre devam etmişti. Arrianus (an. 2,4,2) İskender'in Kappadokia'ya ilerlediğini; Halys Irmağı'nın (Kızılırmak) bu taraftaki bütün teritoryumu fethettiğini dile getirir. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Diod. 18,3,1; Bosworth 2005, 283; Anson 1988, 473.

²⁵ Arr. an. 2,4,2; Curt. 3,4,1.

²⁶ Xenophon'un (an. 7,8,25) anlatısına istinaden Lykaonia Kappadokia eyaletine bağlıdır. Kral Yolu'nun ana yol istasyonunu Kappadokia'nın Makedonya egemenliğine alınmaması Lykaonia'yı önemli kılmaktaydı. Bu bölgenin denetimi Ephesos'tan Kelainai yolu, Ikonion'dan Kilikia boyunca uzanan rotanın kontrolü demektir. Bu da kısmen de olsa, Makedonya donanmasının tam güvenliği ve İskender'in Makedonya ile iletişiminin sağlanmasıydı (Billows 1990, 45 dn. 84).

²⁷ Bosworth 2005, 283; ayrıca bk. Anson 1988, 472 ve 474.

sunda Perdikkas'tan direktif almalarına rağmen, Antigonos açıkça reddetmiş; Hellespontos Phrygia satrabı Leonnatos ise, Antipatros'a yardım etmeyi tercih etmişti (Plut. Eum. 3,3–4).²⁸ Eumenes emrinde yeterli sayıda ordunun bulunmaması; askeri deneyimsizliği; bölgeyi tanımaması; teçhizat ve lojistik gereksinimlerin eksikliğinden Ariarathes'in tam donanımlı ordusu karşısında yardım almaksızın savaşmayı göze alamadı. Bu nedenle Eumenes tekrar Babil'e Perdikkas'ın yanına gitti. Bu seferde kendisine eşlik etmesini rica etti. M.Ö. 322 yılında Perdikkas krallar öncülüğünde, Phillipos III Arrhidaios ve IV. İskender, kraliyet ordusuyla Kappadokia'ya ilerledi. Bu askeri operasyon salt Eumenes'in eyalet bölgesiyle sınırlı değildi; ayrıca bağımsız civar bölgeleri de ihtiva etmekteydi. Kappadokia'nın vasal kralı Ariarathes bölgenin kaynaklarından yüklü miktarda para biriktirmiş; yerli ve paralı askerlerden meydana gelen büyük bir ordu kurmuştu. Bu nedenle Perdikkas'a karşı 30.000 piyade ve 15.000 atlı süvariyle krallığını savunanların arasına girmeye hazırdı. Art arda cereyan eden iki savaşta Perdikkas'a yenildi. Bu harpte 4.000'e yakın insan öldürüldü; 5.000'den fazlası ise, esir edildi. Bu tutsaklar arasında Ariarathes de yer almaktaydı (Diod. 18,16,1–3). Perdikkas, Ariarathes'i çarımha gererek astı.²⁹ Kappadokia boyunduruğa alındıktan sonra Eumenes'e iade edildi. Philippos'un yanında yedi yıl “başyazmanlık” (= *arkhigrammateus* [ἀρχιγραμματέυς]) görevini icra eden³⁰ Eumenes; İskender'in yanında ise on üç yıl bu memuriyetin yanı sıra çeşitli askeri görevler de üstlenmiş, dolayısıyla siyasi-idari alanlarda tecrübe kazanarak Eumenes Kappadokia'yı yeniden organize etti. Kentleri dostlarına teslim ederken çeşitli yargıçlar (= *dikastai* [δικασταί]), yöneticiler (= *dioiketai* [διοικηταί]) ve garnizon komutanları (= *phrouarkhoi* [φρούραρχοί]) tayin etti (Plut. Eum. 3,7).³¹ Satraplık paylaşımında bölgenin yetkisini devraldığından bu düzenlemede Perdikkas ile Phillipos III Arrhidaios'un müdahalelerine maruz kalmadı. M.Ö. 322 yılında sonbahara doğru Kappadokia utkusunun ardından Perdikkas, kral Philippos ve Eumenes Kappadokia'dan ayrıldılar. Rotalarını Kilikia'ya çevirdiler. Tauros Dağları'nın kuzeyinde Lykaonia Bölgesi'nde yer alan iki kentin, Laranda (Karaman) ve Isauria'nın işgali karara bağlandı. Zira İskender'in Kilikia'ya komutan ve

²⁸ Leonnatos, Eumenes'e yardım etmek amacıyla ordusuyla birlikte geldi. Ancak Eumenes'le birlikte Phrygia'da ilerlerken Kardıa tiranı Hekataios, Leonnatos'un yanına gelip Antipatros'a ivedilikle yardım etmesi için ricada bulundu. Leonnatos gerçekte İskender'in kız kardeşi Kleopatra'yla evlenip Makedonya imparatorluğunun tek hakimi olmayı planlamaktaydı (Plut. Eum. 3,4–5; Nep. Eum. 2,4; FGrHist II B 156 F 1 (9)= Phot. Bib. 92,69a.1 'Arrianus'). Eumenes'e bu tasarılarını açıklayarak Antipatros'a yardım kisvesi altında kendisiyle Makedonya'ya gitmesini teklif etti. Eumenes ya Antipatros'tan korktuğu ya da Leonnatos'un kararsızlık dolu ve ani hareketleri yüzünden ondan umudunu kestiği için, teçhizatını toplayıp geceleyin kaçtı. 300 süvari, 200 silahlı hizmetliye ve gümüş hesabına göre, 5.000 *talanta* değerinde altın paraya sahipti (ayrıca bk. Nep. Eum. 2,4). M.Ö. Mart/Nisan ayının 322 yılında Leonnatos, Phrygia'dan Makedonya'ya geçti; ancak vuku bulan bir savaşta öldü (Diod. 18,14,4–15,7; Strab. 9,5,10 c. 434; Plut. Phok. 25,4–5; FGrHist II B 156 F 1 (9)= Phot. Bib. 92,69a.1 'Arrianus'; Iust. 13,5,15; Oros. 3,23,16).

²⁹ FGrHist II B 154 F 3 'Hieronymos'= App. Mithr. 8'a-b; Lucian. Macr. 13; Nep. Eum. 2,2–3; Diod. 18,16,1–3; Plut. Eum. 3,2; 6; FGrHist II B 156 F 1 (11) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69a.1; Pomp. Trog. 13= Iust. 13,6,1; Oros. 5,23,17. Lucianus (FGrHist II B 154 F 4 = Macrob. 13)'de Hieronymos'un yaptığı alıntıda Kappadokia Kralı Ariarathes'in seksen iki yıl yaşadığını; Perdikkas'la yapılan savaşta esir edilip çarımha gerilmeseydi, daha uzun süre hayata kalabileceğini aktarır. Konuya ilişkin ayrıca bk. Errington 1970, 61; Bosworth 1978, 232; Anson 1986, 214; 2004, 66; Billows 1990, 58; Briant 2002, 133 ve 742.

Iustinus (13,6,1–6) Kappadokia'lının eşlerinin-çocuklarının ve mal-mülklerinin düşmanın eline geçmesini engellemek amacıyla kentlerini ateşe verdiklerini belirtir. Ancak Diodoros'un (18,22,1–7) anlatısında bu olayı Isauria kuşatması esnasında gerçekleştirdiğini aktarmaktadır. Dolayısıyla Iustinus Kappadokia'lılara işaret eden aktarımında açıkça hata yapmış olmalıdır. Zira Kappadokia savaşına yer veren diğer antik yazarlar bölgenin yakıldığına dair bir veri aktarmamaktadırlar.

³⁰ Nep. Eum. 1,4–5; Plut. Eum. 1,2; Arr. an. 5,24,6. Hist. Alexandri Magni (Rec. vet. 3,33,14)'de Eumenes'i Παφλαγονίαν δὲ καὶ Καππαδοκίαν Εὐμένει ὑπομνηματογράφῳ şeklinde zikreder. *Hypomnematographos*'un kelime manası “hatırat/günce yazıcısı” veya “kayıt tutan” dır. İskender'in yaptığı önemli edimlerin günbegün kaydedildiği Kraliyet Güncesi'ni (Arr. an. 7,25,1–26,3; Plut. Alex. 76; FGrHist II B 117 T 1–3; F 1–3) Kardıa'lı Eumenes ile Erythrai'lı Diodotos'un derlediği düşünülmektedir (Berve 1926 (I), 50–51; Bosworth 2005, 212 vd.; ayrıca bk. Anson 1996, 501–504).

³¹ Bu sefere Philippos'un bizzat kendisi de katıldığından (Diod. 18,16,1–3) Eumenes satraplık düzenlemelerini kralın onayı ve yasalara uygun olarak tanzim etmişti.

satrap tayin ettiği Nikanor oğlu Balakros'u öldürmüşlerdi.³² Ani saldırı sonucunda Laranda zapt edildi. Kent yağmalanıp viran edilirken, eli silah tutan erkekler öldürüldü ve nüfusun büyük bir çoğunluğu köleleştirildi. Isauria iyi tahkim edilmiş müstahkem bir yerleşimdi. Otokton halkı güçlü ve cesur savaşçılardı. Dolayısıyla üç gün süren çetin bir kuşatma cereyan etti. Ablukanın ikinci günü birçok kayıp vermelerine karşın silah ve ihtiyaca yönelik donanımı temin eden sakinleri, cesurca ve amansız bir mücadeleyle direndiler. Üçüncü gün umutlarını yitirip kentın düşman eline düşmesinin an meselesi olduğu gözler önüne serilince eşlerini ve çocuklarını öldürdüler. Kenti ateşe verip savaş meydanında düşünceye kadar düşmanla dövüştiler.³³ Perdikkas, kral Philippos ve Eumenes M.Ö. 322/321 yılı kışını Kilikia'da geçirdiler. Perdikkas Eumenes'i Kilikia'dan Kappadokia'ya gönderdi. Karışıklık çıkarttığı komşu Armenia'da Neoptolemos'un nüfuzunu azaltmak ve bölgenin kontrolünü almak hedeflenmekteydi (Plut. Eum. 4,1).³⁴ Armenia da Makedonya egemenliğine ilhak edilmemişti (FGrHist II B 260 F 41 'Porphyrios').³⁵ Eumenes Philippos'un ve İskender'in emrinde uzun süre yazmanlık yapması sayesinde idari ve diplomatik yeteneklerine savaş deneyimlerini de kazandırmıştı. Dolayısıyla kritik durumlarda isabetli kararlar verebildiği gibi, taktik değişimine hazır ve kolaylıkla adapte olabilmekteydi. Bu sayede Armenia'nın büyük kısmı itaat altına alınmış olsa gerektir.³⁶ Buraya geldiğinde Neoptolemos'u ve Makedonya *phalanks*'ını kibirli ve dizginlenemez bir halde buldu. Eumenes bilhassa Neoptolemos'u baskı altına almaya çalışarak; Makedonya *phalanks*'ını ise, İskender'in yaptığı gibi,³⁷ Kappadokia'da 6.300'den az olmayan alternatif bir süvari birliği kurması karşısında endişeye kapılmasını sağlayarak kendisine itaat etmek zorunda bıraktı. Zira Makedonya *phalanks*'ının disiplinsizliği ve itaatsizliğinden ötürü Kappadokia'nın yerli halkından süvari olabilecekleri vergiden ve kamuya ait sorumluluklardan muaf tuttu. En iyilerine satın aldığı atları dağıtıp çeşitli onurlarla ve armağanlarla morallerini yükseltti. Sürekli egzersizlerle ve idmanlarla sert bir askeri talime tabi tuttu. Bu durum Makedonyalıların bir kısmının korkmasına diğer bir kısmının ise, cesaretlenmesine yol açtı (Plut. Eum. 4,2-3).

Perdikkas olasılıkla Kilikia'dayken Antigonos'la araları açıldı.³⁸ Her ikisinin diğer generaller gibi krallık hegemonyası üzerinde besledikleri büyük emelleri; Perdikkas'ın yadsınmayacak erk-yetkiye ulaşması; Antigonos'un Kappadokia'daki gibi, askeri seferlerde Perdikkas'ın emirlerine itaat etmemesi; Lykonia'da hakimiyet kurmak isteyen Antigonos'un siyasi çıkarlarının sekteye uğraması gibi nedenleri önemli rol oynamış olsa gerektir. Antigonos M.Ö. yak. 322 yılında Perdikkas'ın kendisini bertaraf etmek amacıyla kurduğu komplolar karşısında gizlice Makedonya'ya Antipatros ve Krateros'un yanına kaçtı.³⁹ Bu olay vuku bulurken evlilik antlaşması uyarınca Makedonya'dan Iollas ve Arkhias, Anti-

³² Diod. 18,22,1; Arr. an. 2,12,2.

³³ Diod. 18,22,1-7; ayrıca bk. Bosworth 1978, 232.

³⁴ Deksippos (FGrHist II A 100 F 8 (6) Neoptolemos'u Karmenia'ya satrabı şeklinde zikreder.

³⁵ İskender M.Ö. 331 yılında Mithrines'i bu bölgeyi ilhak etmesi için göndermişti; ancak Mithrines'in hakimiyeti anılmaya değmeyecek kadar kısa süreli olmuştu (Arr. an. 3,16,5; 2,4,1-2; Diod. 17,64,6; Curt. 5,1,44; 3,1,23-24; ayrıca bk. Bosworth 1978, 232). III. Artakseses'in Armenia'ya satrap atadığı; III. Dareios zamanında da bu görevini devam ettiren (Xen. an. 4,4,2,3; 5,10; Strab. 11,14,8 c. 530) Orontes'in hakimiyetinde kalmıştır (Diod. 19,23,2; Arr. an. 3,8,5; Polyain. 4,8,3 "Antigonos"; ayrıca bk. Berve 1926 (I), 290; (II), 295; Bosworth 1978, 232 dn. 21; Klinkott 2005, 452 vd.).

³⁶ Plutarkhos (Eum. 5,1) sonraki anlatısında Perdikkas'ın Ptolemaios'a karşı düzenlediği seferde Eumenes'i Armenia ve Kappadokia'daki kuvvetlerin tam yetkili komutanı atadığını aktarmaktadır. Bu anekdot en azından Armenia'nın ilhak edildiği ihtimalini desteklemektedir.

³⁷ İskender M.Ö. 327 yılında Baktaria'dayken 30.000 Pers gencinin silah altına alınıp Makedonya askeri eğitiminden geçirilmesi talimatını verdi. Bu yeni birlikle Makedonya *phalanks*'ına rakip olması ve ayrı kullanılması amaçlanıyordu (Diod. 17,108,1-3; Bosworth 2005, 196 ve 333). Bu askerlere verilen ad (*epigoni*) İskender'in onları Makedonya *phalanks*'ının mirasçıları olarak gördüğünü; hatta acil durumlarda Makedonyalılara karşı kullanılabileceğini göstermekteydi (Bosworth 2005, 196).

³⁸ Diod. 18,22,8-23,4; FGrHist II B 156 F 9 (20) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69b. 34-72a-b.

³⁹ Diod. 18,23,3-4; 25,3; FGrHist II B 156 F 9 (24; 29) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69b. 34-72a-b. Konuya ilişkin

patros'un kızı Nikaia'yı Perdikkas'ın yanına getirdiler.⁴⁰ İskender'in annesi Olympias'ın söz verdiği Kleopatra⁴¹ da aynı amaçla çıka geldi. Eumenes'in teşvikiyle Perdikkas'ın Nikaia'yı reddedip Kleopatra ile evlenme kararı *diadokhos*'lar arasındaki savaşı tetikleyen ilk etmen oldu.⁴² M.Ö. 321 yılında Perdikkas, Eumenes'le çeyiz hediyeelerini Sardeis'teki Kleopatra'ya yolladı. Lydia satrabı Menandros tarafından bilgilendirilen Antigonos bu haberi derhal Antipatros ve Krateros'a ilette. Perdikkas'a karşı önceki suçlamalarına bunu da eklemesiyle ona karşı savaş açılmasına önyak oldu.⁴³ Taraflar arasındaki saflar belirlenmişti; Perdikkas'a karşı Antipatros, Krateros, Antigonos ve Ptolemaios koalisyonu kuruldu. Bu esnada Ptolemaios'un İskender'in naaşını Babil'den İskenderiye'ye götürmesi⁴⁴ zaten Mısır'da aşırı güçlenip hakimiyet alanını genişletmesi Perdikkas'la savaşmayı kaçınılmaz kılmaktaydı.⁴⁵ Bu nedenle Ptolemaios çoktan Antipatros'la müttefiklik arayışına girmişti.⁴⁶ M.Ö. 321/320 yılında Polyperkhon Makedonya'da kral naibi atandı; Antipatros Makedonya'nın, Krateros ise, Asya'nın başkomutanlığını üstlendi. Büyük bir orduyla Küçük Asya'ya doğru yola koyuldular.⁴⁷ Avrupa'da bunlar vuku bulurken Philippos III Arrhidaios öncülüğünde Pisidia'da⁴⁸/Kappadokia'da⁴⁹ toplanan savaş asker şurası, yapılan müzakere uyarınca Perdikkas ve kralların komutasında ordunun büyük kısmını Mısır'a sevk etme ve Pto-

daha detaylı bilgi için bk. Bayliss 2006, 108–126.

⁴⁰ Diod. 18,23,1; Iust. 13,6,4–7; FGrHist II B 156 F 9 (21) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69b.34–72a-b. Diodoros'un (18,23,1) aktardığına göre Antigonos, Antipatros ve Krateros'un Aitolia kuşatması esnasında yanlarına geldi.

⁴¹ İskender'in generallerinden takriben altıya yakını, İskender'in kız kardeşi Kleopatra ile gizlice evlenmeyi denemiştir. Leonnatos: Plut. Eum. 3,9; Perdikkas: FGrHist II B 156 F 9 (21; 26) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69b. 34–72a-b; Diod. 18,23,1–3; 25,3; Iust. 13,6,4–7; Kassandros, Lysimakhos, Antigonos ve Ptolemaios: Diod. 20,37,4.

⁴² Diodoros'un (18,23,1) anlatısına istinaden Perdikkas ilk zamanlar pozisyonu belli olmadığı için ve siyasi kaygılarından Antipatros'la uzlaşma içinde olmayı planlamaktaydı. Nikaia'yla evlenme nedeni buydu. Ancak krallık vasililiğini ve kraliyet ordusunun kontrolünü kazanması gizli emellerini gerçekleştirme fırsatı yarattı. Kleopatra'yla yapacağı bu politik evlilik devlet otoritesini tekeline almasını sağlayacaktı. Dolayısıyla bu evliliğin geçici bir süre gizli kalması gerekmekteydi. Ne var ki Antigonos, Perdikkas'ın bu tasarılarını öğrendi. Perdikkas bu nedenle Antigonos'u ortadan kaldırmak istemekteydi. Antigonos Makedonya'ya kaçıp Antipatros ve Krateros'un yanına geldi. Perdikkas'ın bütün planlarını ve Kleopatra ile evlilik hazırlığını bildirdi. Perdikkas'ın bir kral olarak ordusuyla gelip Antipatros'tan başkomutanlığı alacağını beyan etti. Bunun üzerine toplanan savaş meclisi Perdikkas'a sefer açmaya oy çokluğuyla karar verdi (Diod. 18,25,3–4; ayrıca bk. Iust. 13,6,4–8).

Arrianus'un (FGrHist II B 156 F 9 (21) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69b.34–72a-b) aktardığına göre, yapılan müzakere Perdikkas'ın Nikaia'nın yerine Kleopatra'yla evlenmesi hususunda en büyük destekçisi Eumenes'ti. Zira Eumenes'in Antipatros'la öncesine dayanan köklü düşmanlığı vardı (Plut. Eum. 3,4–5; 5,4–5).

⁴³ FGrHist II B 156 F 9 (26) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69b. 34–72a-b. Arrianus'un (FGrHist II B 156 F 9 (24)= Phot. Bib. 92,69b.34–72a-b) aktardığına göre, Antigonos'un Perdikkas'ın kendisi gibi birçok kişiye entrika girişiminde bulunduğunu; Kynane'yi vahşice öldürdüğünü dile getirerek onları Perdikkas'a karşı kışkırttı. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Errington 1970, 62; Billows 1990, 63 vd.; Anson 2004, 86 vd.; Bayliss 2006, 112 vd.

⁴⁴ Marm. Par. B'11 [112]= FGrHist II B 239 F b 11 'Marmor Parium'; Diod. 18,26,1–28,6; FGrHist II B 156 F 25= Phot. Bib. 92,69b. 34–72a-b; FGrHist II B 155 F 2 (1) 'Anonymos, Heidelberger Epitome'; Strab. 17,1,8 c. 794; Paus. 1,6,3; Curt. 10,10–20; Ail. var. 12,64. Ayrıca bk. Yardley – Atkinson 2009, 242–246.

⁴⁵ Iustinus'a (13,6,18) göre, Ptolemaios diplomatik manevralarla Mısırlıların desteğini kazanmanın yanı sıra vasal krallıklarla dostça ilişkiler içine girdi. Mısır hazinesinde 8.000 *talanta* vardı. Bu parayla ücretli askerler toplayıp bir ordu oluşturdu. Zaten İskender Mısır'da 30 *trieres* ve 4.000 kişilik bir tabur bırakmıştı (Arr. an. 3,5,3–5; Curt. 4,8,4) Eyalet sınırlarını Kyrene'yi de dahil ederek genişletti (ayrıca bk. FGrHist II B 156 F 9 (16) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69b.34–72a-b; Diod. 18,29,1–3).

⁴⁶ Perdikkas'ın Mısır'ı kendisinden almak üzere er ya da geç harekete geçeceğini öngördüğünden Antipatros'la bağlılık kurmak amacıyla diplomatik yazışmalarda bulundu (Diod. 18,14,1–2).

⁴⁷ Eş zamanda Antigonos da Asya'ya geçtikten sonra büyük bir Atina donmasıyla Kıbrıs'taki savaşa iştirak etti (IG II² 682; Memnon 4,7; FGrHist II B 156 F 9 (30) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69b. 34–72a-b). Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Billows 1990, 66 vd.; Bayliss 2006, 113–116.

⁴⁸ Diod. 18,25,6.

⁴⁹ Iust. 13,6,8–13.

lemaios'la harp etme kararı aldı. Antipatros ve Krateros'la savaşmak üzere Eumenes, Armenia ve Kapadokia kuvvetlerinin tam yetkili komutanı atandı.⁵⁰ Düşmanı karşılamak amacıyla derhal Hellespontos Phrygia'sına gönderildi. Kilikia'dan Hellespontos'a yelken açıp denizden Eumenes'i destekleme göreviyle kraliyet donanmasının başına Kleitos getirildi.⁵¹ Philotas'tan alınan Kilikia Philoksenos'a devredildi (Iust. 13,6,16). Perdikkas, Neoptolemos ve kardeşi Alketas'a bu seferde Eumenes'e yardım ve itaat etmelerini buyuran talimatlar saldı.⁵²

Alketas, Antipatros ve Krateros'la girişilen herhangi bir çarpışmaya katılmayacağını beyan etti.⁵³ Neoptolemos ise, Perdikkas'ın direktiflerine uyup Eumenes'in yanına geldi. M.Ö. 320 yılında Antipatros'la Krateros Khersonesos'ta (Gelibolu) takriben yedi *stadion* (= 1. 480 m) uzaklıktaki⁵⁴ Sestos (Akbaş Burnu) ile Abydos (Nara) üzerinden Hellespontos'a geçtiler. Hellespontos Phrygia'sında konuşlanmış Eumenes ve Neoptolemos'a elçiler gönderdiler. Eumenes'e kendileriyle ittifak kurduğu takdirde, idaresindeki satraplık bölgeleri haricinde ekstra toprak ve ordu alacağını; Antipatros'un dostluğunu kazanmanın yanı sıra Krateros'la dostken düşman olmaması teklif edildi (Plut. Eum. 5,4). Eumenes böylesi bir bağdaşıklığı reddederken⁵⁵ Neoptolemos Antipatros'la gizlice anlaşmakla kalmayıp Eumenes'e komplo hazırladı. Zira Eumenes'in askeri deneyimsizliği⁵⁶ ve güçsüz ordusuyla, İskender'le birlikte birçok savaşta askeri rüştünü ispatlamış Krateros ile çoğunu seçkin Makedon askerlerin meydana getirdiği itilaf kuvvetleri karşısında başarı kazanması düşük bir ihtimaldi.⁵⁷ Antipatros aynı şekilde Hellespontos'ta de-

⁵⁰ Iustinius (13,6,16) Perdikkas'ın Eumenes'i Paphlagonia, Karia, Lykia ve Phrygia'ya atadığını belirtmektedir. Corn. Nepos'a (Eum. 18,3-4) göre ise, Eumenes'e Tauros Dağları ve Hellespontos arasında uzanan bölgelerin sorumluluğu verildi. Ayrıca bk. Briant 1973, 196-198, 202, 212-215; Anson 2004, 101 vdd. dn. 94.

⁵¹ Kleitos'un adı ilk olarak Hindistan Seferi'nde zikredilmektedir (Arr. an. 4,22,7; 5,22,6; 7,6,4). Opis'te emekli askerlerle birlikte görevinden ayrılıp Kilikia'ya kadar Krateros'a eşlik etmiştir (Iust. 12,12,8; Arr. an. 7,12,4). Krateros ölmeden önce Ephesos'lular Alketas ve Kleitos'u onurlandırmışlardı (IEphesos 1453). Kypros savaşındaki icraatları için bk. OGIS I 4 str. 14-15. Kleitos için ayrıca bk. FGrHist II A 81 F 41 'Phylarkhos'; 86 F 3 'Agatharkhides'; Diod. 18,37,2; Berve 1926, 206-208 n° 427; Anson 2004, 96 dn. 71; Yardley et al. 2011, 147 vdd.

⁵² Plut. Eum. 5,1; Diod. 18,29,1-3; Nep. Eum. 18,3-4; Iust. 13,6,10-18.

⁵³ Plutarkhos'un (Eum. 5,2) anlatısına istinaden, Alketas emrindeki Makedonya ordusunun böylesi bir savaş ahlakı tasvip etmediği; olurda böyle bir durum söz konusu olursa, askerlerinin Krateros'a besledikleri saygıdan ötürü tereddüt etmeksizin düşman safına katılacağı mazeretini ileri sürdü. Asıl etmen ise, böylesi önemli bir savaşın başkomutanlık yetkisinin kendisinden ziyade askeri deneyimi bakımından zayıf; aynı zamanda Makedonyalı değil Kardialı bir yazmanın ellerine bırakılması; ayrıca Kleopatra örneğinde olduğu üzere Perdikkas'ın Eumenes'in sözlerine daha fazla itimat etmesi olsa gerektir.

⁵⁴ Hdt. 4,85; Xen. hell. 4,8,5; Strab. 13,1,22 c. 591; Plin. nat. 4,75.

⁵⁵ Plutarkhos'a (Eum. 5,5) göre, Eumenes bu teklifleri dinledikten sonra, dostlarına düşmanları gibi muamele eden Antipatros'la şimdi dost olamayacağını; Krateros'u ise Perdikkas'la eşit ve adil koşullar altında bir araya getirip barıştırmaya hazır olduğunu ilettiler. Şayet ikisinden herhangi biri bu sözleşmeyi bozacak bir davranışta bulunursa, bedenini ve hayatını kaybetmekten daha çok onurunu yitireceğinden nefes alabildiği müddetçe haksızlık yapılan yardım edeceğini bildirdi.

⁵⁶ Eldeki mevcut veriler ışığında İskender'in Eumenes'e bir defaya mahsus komutanlık yetkisini verdiği bilinmektedir. Ancak bu askeri bir operasyondan ziyade diplomatik faaliyettir. M.Ö. yak. 326 yılında Hindistan Seferi'nde büyük direniş sergileyen Sangala'nın zapt edilmesinin ardından İskender emrine 300 kadar atlı vererek Eumenes'i Sangala ile birlikte isyan eden diğer iki kente gönderdi. Bu kentlere Sangala'nın ele geçirildiğini; krala dostça davranıp teslim olurlarsa, onlara hiçbir şekilde zarar verilmeyeceğini bildirecekti. Ancak iki kent bu olayları çoktan öğrenmiş büyük bir korkuya kapılıp kentlerini terk etmişlerdi (Arr. an. 5,24,6; Curt. 9,1,19; Plut. Eum. 1,2; ayrıca bk. Anson 2004, 48).

⁵⁷ İskender üzerinde nüfuzlu ve itibarlı görünen Eumenes ordugahtaki Makedonyalılar tarafından pek sevilmemekteydi. Bunların başını İskender'e yakınlığıyla tanınan Hephaistion çekmekte; sık sık Eumenes'le kavga etmekteydi (Plut. Eum. 2,1-2; 4-5; Arr. an. 7,13,1). Antipatros'la karşılıklı bir düşmanlık beslemekteydiler (Plut. Eum. 3,4; 5,4). Alketas ve Neoptolemos da Eumenes'i sevmeyenler listesinde yer almaktaydı. *Arkhiypaspistes* (kalkan taşıyıcılar birliği) komutanı Neoptolemos'un bilhassa "*kendisinin kalkan ve mızrakla, Eumenes'in ise, kalem ve kağıtla kralı takip ettiğini*" dile getirip onu hor gördüğüne değinilir (Plut. Eum. 1,3).

mir atan Kleitos'u da kendi saflarına çekmeyi başarmış olmalıdır.⁵⁸ Nitekim Neoptolemos'un ihaneti kısa sürede açığa çıktı. Eumenes ordusuyla birlikte kendisine katılması direktifini verince bu buyruktuya itaat etmedi. *Diadokhos*'lar arasında ilk savaş böylelikle cereyan etti. Eumenes Kappadokia'dayken kurduğu süvari birliği sayesinde Neoptolemos'a ağır bir mağlubiyet tattırdı. Piyade yönünden yenilmişken süvarileriyle Neoptolemos'un üzerine atıldı ve onu bozguna uğrattı; ayrıca ordu levazımlarını ele geçirdi. Bütün süvarileriyle dağılmış *phalanks*'in üzerine giderek bir araya toplananları silahlarını bırakmaya ve karşılıklı yeminlerden sonra kendisine hizmet etmeye mecbur kıldı. Böylelikle yalnız zafer kazanmadı; aynı zamanda Makedonyalıların en cesurlarını kendi safına çekerek askeri gücünü artırdı.⁵⁹ Neoptolemos bozgunundan kurtulan az sayıda adamıyla Krateros'un ve Antipatros'un yanına sığındı.⁶⁰ Antipatros başkanlığında savaş meclisi toplandı. Neoptolemos onları bilhassa Krateros'un Eumenes'e karşı kendisiyle ittifak kurması için ikna etti. Zira düşman birlikleri Makedonyalılar nezdinde büyük hürmet duyulan⁶¹ Krateros'un miğferini görüp sesini duydukları takdirde silahlarıyla kendi saflarına geçeceklerinden emindi.⁶² Konsensüs uyarınca ordu iki kısma ayrıldı: Krateros, Neoptolemos'la hazırlıksız yakalayacaklarına inandıkları Eumenes'e karşı harekete geçerken Antipatros da ordunun geriye kalan kısmıyla Kilikia'ya ilerledi. Krateros daha sonra Kilikia'da Antipatros'a katılıp oradan derhal Mısır'a geçerek Ptolemaios'la ordularını birleştireceklerdi.⁶³

Beklenenin aksine durumdan haberdar Eumenes gerekli tüm hazırlıkları yaptı ve düşmanın savaş stratejisinin bilinmesini engellemekle kalmadı; bunun yanı sıra savaşın Krateros'a karşı yürütüldüğünü ordusundan saklayabildi. Eumenes, emrindeki birliğinden Krateros'la çarpışılacağını gizlemek adına gerekli bütün tedbirleri en ince detayına kadar tasarlayıp tüm taktikleri uyguladı. İlk Neoptolemos'un Pigres'le birlikte Kappadokia ve Paphlagonia süvarilerinden oluşan büyük bir birlikle yaklaştığı söylenmesini çıkardı (Plut. Eum. 6,4). Piyade bakımından Makedonya *phalanks*'ına eşit olmadığından süvarilerden önemli bir kolordu tanzim etti. Savaş safına Krateros'un karşısına Makedonyalılardan kimseyi dizmemeye özen gösterdi. Bunun yerine Artabazos oğlu Pharnabazos ve Tenedos'lu Phoiniks'in komanda ettiği 300 kişilik iki yabancı süvari birliğini yerleştirdi. Neoptolemos'un bulunduğu kanadı ise, Makedon askerleriyle birlikte kendisi aldı. Bunun yanı sıra askerlerine düşman kuvvetlerini görür görmez, süvari birlikleriyle süratle üzerlerine atılmaları; düşmanın ne geri çekilmesine, ne herhangi bir şey söylemesine şans tanımaları ne de gönderdikleri bir haberciyi kabul etmeleri talimatını verdi (Plut. Eum. 7,1). Krateros başlarını Makedonya askerlerinin çektiği 20.000 piyade ve 2.000'den fazla süvariye sahipti. Eumenes'in ordusunu ise her türden halktan meydana gelen 20.000 piyade ve 5.000 süvari teşkil etmekteydi (Diod. 18,30,1–5). Nitekim Eumenes'in kuvvetleri iki ordunun ortasındaki tepeyi aşıp Krateros'u tanımadan süratle düşman üzerine atıldı. İlk çarpışmanın şiddetiyle mızrakların çabucak kırılmasının ardından savaşa kılıçlarla devam edildi. Makedonyalılar kendisini fark etsinler diye Krateros miğferini çıkartarak düşman hatlarına saldırdı. Karşı koyan saflara ağır mağlubiyetler vermesine rağmen

⁵⁸ Arrianus (FGrHist II B 156 F 9 (26)= Phot. Bib. 92,69b.34–72a-b) Antipatros ve Krateros'un Khersonesos'tan (Gelibolu) Hellespontos'a boğazın muhafızlarını elçiler aracılığıyla kendi saflarına kazanarak geçtiklerini aktarır. Ayrıca Triparadeisos'taki satraplık atamasında Lydia, Kleitos'a bırakılmıştır (Diod. 18,39,6; FGrHist II B 156 F 9 (37) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69b.34–72a-b). Dolayısıyla Kleitos'un Perdikkas'ı terk edip Antipatros'a katıldığı kesindir. Ayrıca bk. Anson 2004, 100.

⁵⁹ Diod. 18,29,4–6; Plut. Eum. 5,2–3; Iust. 13,8,1–5; PSI XII.1284; FGrHist II B 156 F 9 (26–27) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69b.34–72a-b; ayrıca bk. Wirth 1965, 283–288; Bosworth 1978, 234–236.

⁶⁰ Diodoros'un (18,29,5) aktardığına göre, Neoptolemos 300 süvariyle birlikte Antipatros ve Krateros'un yanına kaçtı.

⁶¹ Plutarkhos'un (Eum. 6,2) anlatısına göre Krateros, İskender'e karşı Makedonyalıları savunduğundan sık sık kralın sert öfkesine maruz kalırdı. Ayrıca İskender'in Pers geleneklerine adapte olup onlar gibi görününce Pers geleneklerine şiddetle karşı çıkıp lüks ve şatafattan dolayı artık çoktan küçümseme duyulan atalarından kalma geleneklerine bağlı kaldı. Karakterindeki bu tutarlılık ve cüretinden ötürü İskender'in ölümünden sonra birçoğları onun idaresinde kalmak istemişlerdi. Ayrıca bk. Suda κ 2335 s.v. <Κρατερὸς= Krateros>.

⁶² Plut. Eum. 6,1; FGrHist II B 156 F 9 (27) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69b. 34–72a-b; Iust. 13,8,1–5.

⁶³ Diod. 18,29,6; Plut. Eum. 6,3.

at üstünde Trakyalı/Paphlagonia'lı birinin saldırısıyla yandan aldığı ağır bir darbeyle atından düştü ve can verdi. Savaşlarda cesaretini ispatlamış Neoptolemos'un hayatı ise yazman Eumenes'in ellerinde son buldu.⁶⁴ Makedonya *phalanks*'ı Neoptolemos ve Krateros'un öldüğü, her iki kanadın bozguna uğradığı haberini alınca kaçıp güçlü bir kaleye sığındı. Eumenes dağılan düşmanı takip eden askerlerini geri çağırıyordu. Zafer alayı düzenleyip ölüleri topladı ve yenilen *phalanks*'ın yanına gitti. Onlara kendisine katılmalarını teklif etti. Önceki savaşta uyguladığı taktik burada işe yaramadı. Başka alternatifleri görülmeyen Makedonyalılar kabul edip Eumenes'e bağlılık yeminleri ettiler. Ondan yiyecek tedarik etme bahanesiyle civar köylere gitme izini aldılar. Ancak bir araya gelip gereksinimlerini karşıladıktan sonra geceleyin gizlice yola çıkıp Antipatros'a katıldılar.⁶⁵ Eumenes bu savaşı bir önceki utkusundan yaklaşık on gün; Perdikkas'ı öldürmesinden iki gün sonra yani M.Ö. yak. Mayıs/Haziran ayının 320 yılında kazandı.⁶⁶ Ne var ki çarpışmanın nerede cereyan ettiği tam bilinmemekle birlikte Corn. Nepos (Eum. 5,1) Hellespontos'ta ya da yakınlarında; Diodoros (18,37,1) ise, Kappadokia civarında gerçekleştiğini dile getirmektedir.⁶⁷ Eumenes'in savaşın akabinde Aiolis'e geçmesi, muharebenin cereyan ettiği bölgenin Hellespontos Phrygia'sı olduğunu desteklemektedir.⁶⁸

Eumenes Hellespontos Phrygia'sında rakiplerini iki büyük zaferle ekarte ederken Perdikkas giriştiği ikinci muharebede ağır bir bozguna uğradı. Bu yenilgiye, antik yazarların üzerinde mutabık kaldığı gibi, birde Perdikkas'ın ölçsüz ve tiran vari davranışları da eklenince süvari birliğinden başını Pithon ve Seleukos'un; gümüş kalkanlar birliğinin (*argyraspides*) komutanı Antigenes'in çektiği adamlarının düzenlediği suikast neticesinde ordugahında öldürüldü.⁶⁹ Ptolemaios Nil'e geçip armağanlarla, diğer hizmetlerle krallar ve Perdikkas'ın adamlarının teveccühlerini kazandı. M.Ö. 320 yılında Nil'den Syria'ya geçildi, Orontes Irmağı (Asi Nehri) üzerinde yer alan Triparadeisos'ta Arrhidaios başkanlığında durumu müzakere etmek amacıyla Makedonya devlet konseyi (*synedrion*) toplandı.⁷⁰ Bir süreliğine Perdikkas'ın yerine Pithon'u ve Arrhidaios'u bütün orduların komutanı atadı. Eumenes ve Alkestas ile maiyetindeki yaklaşık elli kişi Krateros'un öldürülmesinden ötürü suçlu bulundu ve ölüme mahkum edildi. Kıbrıs'tan Antigonos ile Kilikia'dan Antipatros kralların yanına olabildiğince hızlı gelmeleri için geri çağırıldı.⁷¹ Onlar varınca bütün kraliyet yetkisi Antipatros'a geçti. Antipatros Asya'yı, bir kısmını önceki dağılımını teyit ederek; bir kısmını ise şartların gerektirdiği ölçüde yeniden taksim ederek bölüştürdü.

⁶⁴ Savaşa ilişkin daha detaylı bilgi için bk. Plut. Eum. 7,2–8; Diod. 18,30,5–6; 31,1–5; Nep. Eum. 4; FGrHist II B 156 F 9 (27) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69b.34–72a-b; Iust. 13,8,7–9; Plut. mor. 506 d; De garrulitate 7; Suda κ 2335 s.v. <Κρατερός= Krateros>; Marm. Par. B'11= FGrHist II B 239 F b 11 'Marmor Parium'. Nepos (Eum. 3,4–6) Eumenes'in bu zaferi, savaşta seçtiği yerin avantajına ve piyadeler yönünden zayıfken süvariler bakımından üstünlüğüne borçlu olduğunu aktarır.

⁶⁵ Diod. 18,32,1–4; FGrHist II B 156 F 9 (27) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69b.34–72a-b; Nep. Eum. 4,3.

⁶⁶ Plut. Eum. 8,1–2; Diod. 18,37,1. Ayrıca bk. Errington 1970, 66 dn. 127; Anson 2004, 106 vd. dn. 104. Perdikkas'ın ölüm tarihi için bk. Anson 1986, 208–217.

⁶⁷ Anson 2004, 106 dn. 102.

⁶⁸ Plut. Eum. 8,3; Iust. 14,1,1–6.

⁶⁹ *Diadokhoi Kroniği* (Smith 1924, 140; 142 str. 3–4; Grayson 1975, 115 str. 4): ⁱⁱⁱAiiaru šarru šal-tum itti ^{lii}mu-ma"er [(gal.ukkin) ^{kuu}Mi-šir ipuš-ma x [...]]/Iyyar ayı kral Mısır satrabıyla savaştı ... [...]. Ayrıca bk. Marm. Par. B'11= FGrHist II B 239 F b 11; Diod. 18,36,1–6; Nep. Eum. 18,5,1; Strab. 17,1,8 c. 794'b; Memnon 4,3; Paus. 1,6,3; Iust. 13,8,1–2; 14,1,1–4; Arr. an. 7,18,5; FGrHist II B 156 F 9 (28) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69b.34–72a-b; FGrHist 155. F 1 (3) 'Anonymos, Heidelberger Epitome'; ayrıca bk. Polyain. 4,6,4 "Antigonos".

⁷⁰ Eumenes'in Krateros ve Neoptolemaios'un ölümüyle neticelenen savaş; Mısır'da Perdikkas'ın adamlarının suikastı sonucu katledilmesi ve Triparadeisos'ta gerçekleşen toplantı eş zamanda takriben bir kaç günlük arayla birbirlerini takip eden olaylar silsilesidir. Modern yazarlar bu olayları M.Ö. 321 (Briant 1973, 216–218; Hauben 1977, 85–120) ya da M.Ö. 320 yılına (Errington 1970, 75–77) tarihlemektedirler. Son zamanlarda *diadokhoi* kronolojisi üzerine yapılan çalışmalar M.Ö. 320 yılı ihtimalini daha olası kılmaktadır (Anson 1986, 208–217).

⁷¹ Diod. 18,36,6–7; FGrHist II B 156 F 9 (30-31) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69b.34–72a-b; ayrıca bk. Nep. 18,5,1; Plut. Eum. 8,3; Iust. 13,8,10; 14,1,1–14; FGrHist 155 F 4 (1) 'Anonymos, Heidelberger Epitome'; Oros. 3,23,23.

Antigonos'un isteği üzerine Eumenes'e karşı yürütülecek savaşın komutanlığı kendisine devredildi.⁷² Antipatros, krallar ve maiyetindekiler Makedonya'ya gitmek; Antigonos ise Eumenes'le çarpışmak üzere vakit kaybetmeden Syria'dan Küçük Asya içlerine geçtiler.

Eumenes, Perdikkas'ın ölümüyle ve Triparadeisos'ta alınan kararlarla ilintili bilgilendirilince kaçınılması imkansız olan savaş hazırlıklarına başladı.⁷³ Ordunun işesini ve ücretini karşılamak amacıyla Aiolis'e geçti; yardımda bulunmayı reddeden birçok kenti yağmaladı (Iust. 14,1,1–6). İda Dağı civarında ilerlerken şans eseri otlamakta olan krallara ait at sürüsüne rastladı ve onlar arasından ihtiyacı kadarını aldı (Plut. Eum. 8,3). M.Ö. 320/319 yılında Antipatros Sardeis'e varmak üzereyken Eumenes Lydia'ya geçti. Süvari birliğine güvenen Eumenes Sardeis civarında onunla savaşmayı planlamaktaydı. Aynı zamanda yükselme hırsıyla Kleopatra'ya gücünü kanıtlamak diğer bir ereği idi. Ancak Kleopatra kendisi yüzünden çıkacak savaştan ötürü Makedonyalılar nezdinde düşmanlığa maruz kalmaktan ve Antipatros'a herhangi bir şikayet sebebi vermekten korkmaktaydı.⁷⁴ Bu nedenle ricalarıyla Eumenes'i Sardeis'ten geri çekilmesi için ikna etti. M.Ö. 320/319 yılında Eumenes Phrygia'ya doğru ilerledi ve Kelainai'da kışladı.⁷⁵ Paralı askerlerden meydana gelen ordusunun maaşının ödenme vakti gelmişti. Hali hazırda yeterli miktarda para bulunmadığından ilginç bir taktik geliştirdi. Ücretler karşılığında adamlarına Kelainai teritoryumunda köleler ve sürülerle dolu çiftlikleri ve kaleleri sattı. Bunları alan her bir *phalanks* komutanı ya da paralı asker lideri, ayrıca Eumenes'in temin ettiği alet ve savaş makinelerini kullanarak Phrygia'daki yerleşim yerlerini ve kaleleri kuşatıp ele geçirdi. Askerler ücretlerini zapt edilen mal-mülklerin her birini kendi aralarında paylaşmak suretiyle ziyadesiyle aldı (Plut. Eum. 8,5).⁷⁶ Kelainai'dayken Eumenes bağlaşıklık kraliyet ordusu karşısında tek başına savaşın sonuç vermeyeceğinin farkındaydı. Pisidia'da Alketas'a katılan Attalos, Attalos'un kardeşi Polemon ve Dokimos'a⁷⁷ gönderdiği elçiler vasıtasıyla düşmanlarıyla birlikte mücadele etmeyi ve ordularını birleştirmeyi talep etti; ancak aralarında bir uzlaşmaya varamadıklarından Eumenes'in önerisini reddettiler.⁷⁸

Antipatros Sardeis'teyken on gün arayla kazandığı iki zaferden ötürü Eumenes'e karşı askeri bir operas-

⁷² Mısır, Libya ve onun ötesinde ülkelerin birçoğu ile batıya doğru mızrakla kazanılan yerlerin bütünü, Ptolemaios'un oldu; Mitylene'li Laomedon'a Syria bırakıldı; Philoksenos ise, önceki gibi Kilikia'ya atandı. Tauros Dağı'ndan kuzeye uzanan ülkelerden Kappadokia'ya Nikanor'u; Büyük Phrygia, Pamphylia ve Lykia'ya ilaveten Lykaonia'ya da Antigonos'u tayin etti. Asandros'a Karia'yı taksim ederken; Lydia Kleitos'a; Hellespontos Phrygia'sı Arrhidaios'a verildi. Kralın korumalığıyla (*somatophylakes*) Agathokles oğlu Autolykos; İskender'in oğlu ve Peukestas'ın ise kardeşi Amyntas; Ptolemaios oğlu Ptolemaios; Polysperkhon oğlu İskender görevlendirildi. Oğlu Kassandros'u süvari birliğinin *khiliarkhes*'i olarak atadı; vaktiyle Perdikkas'ın emrindeki orduyu ise Antigonos'un yetkisine verdi (Diod. 18,39,7; App. Syr. 53a; FGrHist II B 156 F 9 (34–38) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69b.34–72a-b; Nep. Eum. 5; Plut. Eum. 8,3; Memnon 4,3; Pomp. Trog. 13= Iust. 13,8,10).

⁷³ Bu durumdan haberdar edilince Perdikkas'ın kardeşi Alketas kaçtı. Triparadeisos'ta Eurydike'yle birlikte ücretlerini talep eden askerleri Antipatros'a karşı isyana kışkırtıp destekleyen Attalos da kaçıp diğer sürgünlerle birleşti (FGrHist II B 156 F 9 (32–33) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,69b.34–72a-b). Attalos etrafında 10.000 piyade ve 8.000 süvari topladı. Attalos ve beraberindekiler Knidos'a, Kaunos'a ve Rhodos'a saldırma teşebbüsünde buldukları esnada Demaratos'un *nauarkhos*'luk (amiral) yaptığı Rhodos'lular tarafından ağır bir şekilde geri püskürtülürler (FGrHist II B 156 F 11 (39) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,72a–73a).

⁷⁴ Arrianus'un (FGrHist II B 156 F 11 (40)= Phot. Bib. 92,72a–73a) anlatısına istinaden, kraliçenin bu davranışı Antipatros geldiğinde onu Eumenes ve Perdikkas'la dostluğundan dolayı eleştirmesini engellemeye yetmedi. Kleopatra suçlamalar karşısında kendini bir kadından beklenmeyecek kadar iyi savundu ve Antipatros'a karşı ithamlarda bulundu. Sonunda birbirlerinden dostça ayrılmada uzlaştılar.

⁷⁵ Plut. Eum. 8,4; FGrHist II B 156 F 11 (40) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,72a–73a; Iust. 14,1,7–8.

⁷⁶ Arrianus (FGrHist II B 156 F 11 (40)= Phot. Bib. 92,72a–73a) bu esnada Eumenes'in hakimiyetinde olmayan komşu bölgelere ani baskınlar düzenleyip birçok ganimet ve para biriktirerek ordusunu zenginleştirdiğini aktarır.

⁷⁷ Diod. 18,44,1; 45,3; 46,1.

⁷⁸ Plut. Eum. 8,4; FGrHist II B 156 F 11 (40) 'Arrianus'= Phot. Bib. 92,72a–73a; ayrıca bk. Billows 1990, 70; Anson 2004, 125 vd.

yonu göze alamadı;⁷⁹ onun yerine Karia satrabı Asandros'u Alketas ve Attalos'un üzerine gönderdi. Ancak Asandros herhangi bir başarı elde edemedi.⁸⁰ (Hellespontos?) Phrygia'da Antipatros Küçük Asya'nın tam yetkili komutanı atadığı Antigonos'a ordusundan 8.500 Makedonya piyade birliğini; Arkadaş Birliği'nden (= *hetairoi* [ἑταῖροι])⁸¹ aynı sayıda süvariye ve elindekilerin yarısı kadar 70 fili Eumenes'le savaşta kolaylıkla sonlandırabilsin diye verdi.⁸² Antipatros krallarla birlikte Makedonya'ya geçmek üzere Abydos'tan Trakya Khersonesos'a Lysimakhos'un yanına geçti.⁸³

Eumenes M.Ö. yak. 319 yılının ilkbaharına doğru Kelainai'dan Kappadokia'ya ilerledi. Antigonos, Antipatros'la birlikte Küçük Asya'ya geçtiğinden beri ordusu Phrygia'da Kappadokia sınırına yakın bir yerde konuşlanmıştı.⁸⁴ Kappadokia'dayken Eumenes'in ordusunda çözümler baş gösterdi. Emrinde önemli komutanlardan Perdikkas 3.000 piyade ve 500 süvari birliğiyle Eumenes'i terk etti. Üç günlük bir mesafe bırakıp çekilerek ordugah kurdu. Eumenes Tenedos'lu Phoiniks'i 4.000 seçme piyade ve 1.000 süvariyle ona karşı gönderdi. Phoiniks gece yarısı karargaha yaptığı ani baskınla hepsini ele geçirdi ve Eumenes'e getirdi. Eumenes, Perdikkas'ın bu davranışı diğer komutanlar arasında örnek teşkil etmesin diye elebaşını öldürürken kaçan askerleri tekrar ordusuna kabul etti.⁸⁵ *Synkronik* olarak Antigonos da benzer bir durum yaşadı. Olasılıkla Antipatros'un idaresine bıraktığı askerlerden Olkias 3.000 Makedon piyadesiyle firar etti. Antigonos sadık adamlarından Leonidas sayesinde onları hileyle ele geçirdi; kritik bir zaman olmasına rağmen, onların istekleri doğrultusunda Makedonya'ya gönderdi. En azından bu şekilde Pisidia'da Alketas'a katılmalarını engelledi ve böylesi bir riski ortadan kaldırdı.⁸⁶

Antigonos ve Eumenes saldırı hazırlıklarına ivme kazandırdılar. Eumenes her zamanki gibi süvari birliğine güvenmekteydi. Bu nedenle tercih ettiği stratejik alanda öncelik süvari savaşına uygunluğuydu. Mekan olarak Orkynia'yı seçti; emrindeki takriben 20.000 piyade ve 5.000 süvariyle burada mevzilendi. Antigonos yarısını Makedonyalıların meydana getirdiği 10.000'den fazla piyade; 2.000 süvari ve 30 filden oluşan ordusuyla Orkynia civarlarında konuşlandı; ovaya hakim tepeleri zapt etti (Diod. 18,40,5–8). Ayrıca Antigonos Eumenes'in süvari komutanı Apollonides'e gizlice mesajlar gönderip çeşitli vaatlerle kendi yanına çekti. Savaş başlayıp iki ordu arasında çetin bir çarpışma yaşanırken Apollonides aniden savunma hattını terk edip Antigonos'un saflarına geçti. Piyade taburunun güçsüzlüğünden ötürü bel bağladığı süvari birliğinin çözülmesinin kaçınılmaz sonucuyla Eumenes ağır bir mağlubiyete uğradı. Bu muharebede 8.000'e yakın adamını yitirdi.⁸⁷ Ayrıca ordunun levazım ve teçhizatı düşman

⁷⁹ Eumenes'i ortadan kaldırmak için çeşitli taktikler uygulandı. Başına 100 *talanta* para ödülünün yanı sıra çeşitli ihsanlar verileceğini bildiren mektuplar Eumenes'in ordugahının içine kadar sızdırıldı. Bu mektuplar ele geçtiğinde Eumenes'in adamları beklenenin aksine son derece sinirlendiler ve seçme askerlerden oluşan 1.000 kişilik muhafız kıtasının gece gündüz Eumenes'e muhafızlık etmesini kararlaştırdılar (Plut. Eum. 8,6; Iust. 14,1,9–14).

⁸⁰ FGrHist II B 156 F 11 (41) 'Arrianus' = Phot. Bib. 92,72a–73a.

⁸¹ *Hetairoi*'un kelime manası "arkadaşlar/yoldaşlar"dır. Olasılıkla Makedonyalılar nezdinde kralların en yakın, güvenilir, sağ kolu olan adamları ya da komutanları nitelemek ve Arkadaşlar Birliği'ni betimlemektedir. İskender'in ordusunda *pezhetairoi* "Arkadaş Piyade Birliği" ve *asthetairoi* bilinmektedir. Makedonya yönetiminin çoğunluğunu kralın *hetairoi* ve yakın yoldaşları oluşturmaktaydı. *Hetairoi* kralın elçileri, komutanları, valileri, din alimleri ve şahsi danışmanlarıydılar. Bunlar Makedonya yönetiminde temel rol oynamaktaydılar. Her hususta krala eşlik ve yoldaşlık etmekteydiler. *Hetairoi* olasılıkla Makedonyalıların en seçkin ailelerinden gelmekteydiler. Bunun yanı sıra yabancı uyruklu insanlar da kralın *hetairoi*'nu olmaya nail olabilmekteydi. Bunlar arasında Eumenes de yer almaktadır (Berve 1926 (I), 30 vdd.; Bosworth 2005, 316 vd.).

⁸² Diod. 18,50,1; 39,7; 40,1; FGrHist II B 156 F 11 (43) 'Arrianus' = Phot. Bib. 92,72a–73a; ayrıca bk. App. Syr. 53.

⁸³ Diadokhoi Kroniği (Smith 1924, 140; 143 str. 7; Grayson 1975, 116 str. 8): a-na^{kur} Ma-ak-du-nu i-bir-ma ana arki-şu | ú itür ub-x [. . .]//Makedonya'ya geçti ve geri dönmedi...[...]; FGrHist II B 156 F 11 (44–45) 'Arrianus' = Phot. Bib. 92,72a–73a.

⁸⁴ Polyain. 4,6,6 'Antigonos'; ayrıca bk. Billows 1990, 74.

⁸⁵ Diod. 18,40,1–4; ayrıca bk. Billows 1990, 74 vd.; Anson 2004, 127.

⁸⁶ Polyain. 4,6,6 'Antigonos'; Billows 1990, 75 vd.

⁸⁷ Diod. 18,40,1–8; Plut. Eum. 5; ayrıca bk. Nep. Eum. 5,2–3; Iust. 14,2,1–2; Polyain. 4,6,19 'Antigonos'; Oros.

eline geçti (Diod. 18,40,8). Bununla birlikte Eumenes hainin kaçıp kurtulmasına şans tanımadı; bilakis Apollonides'i yakalayıp ordusunun önünde astı. Ayrıca kendisini takip eden düşmanlarından kaçarken onlara fark ettirmeden ters istikamete döndü ve yanlarından geçip onları ekarte ettikten sonra, tekrar savaş alanına geldi. Orada ordugah kurdu. Ölülere bir araya getirip ve civardaki köylerden kapı kanatlarını kırıp aldıktan sonra, komutanlarının bedenlerini ayrı; askerlerin ise ayrı yığınlar halinde yaktı. Onlar için tümülüs inşa edip oradan ayrıldı (Plut. Eum. 9,2).

Bu esnada Antigonos'un ve maiyetindekilerin sayısız savaş ve yağmadan biriktirdikleri serveti; kadın-çocukları; esir ve köleleri muhafaza eden konvoyu saldırıp zapt etme olanağına muktedirken buna yeltenmedi. Adamlarının da böylesi bir saldırı yapmasını engellemek amacıyla tüm tedbirleri aldı. Zira vurgun ve ganimet yüklerinin ağırlığı askerlerin hareket alanlarını sınırlandırıp saldırı karşısında direnmelerini ve kaçışlarını imkânsızlaştıracaktı. Bunu başarsalar bile zamana ve yürüyüşlere katlanmaya mecalleri kalmayacaktı. Nitekim Antigonos'un ganimetleri ordunun refahını ve uzun süre ücretini karşılayacağı gibi, sonunu da hazırlayabileceği böylesi bir riske girmek istemedi. Bununla birlikte askerlerinin güvenini sarsmak ve orduda huzursuzluk yaratmak istemediğinden bu öngörüsünü herkesten gizledi. Ne var ki, erişebilecekleri düzeyde yakınlarındaki servetlerin karşısında Makedonyalıların zapt edilmesi zordu. Adamlarının ısrarı ve tepkileri karşısında Eumenes sanki gerçekten saldırıcağı gibi, ordusuna silahlanmaları ve atlarını dizginlemeleri yönergesini verdi (Plut. Eum. 9,3–4). Bu esnada düşman eşyalarından sorumlu Menandros'a süvari baskınlarından kaçınabilmesi ve kuşatılmaması için erişilebilir dağ eteklerinden sakınmasını, süratle geri çekilmesini tavsiye eden gizli bir mesaj gönderdi (Plut. Eum. 9,4). Tehlikenin vahametini kavrayan Menandros denilenleri harfiyen yerine getirdi. Eumenes düşmanın ne yaptığını anlamak amacıyla gözcüler gönderdi. Geldiklerinde Menandros'un tamamıyla yakalanması güç, zor mevkilere sığındığını bildirdiler. Bunun üzerine Eumenes canı sıkılmış gibi davranarak askerlerini geri çekti.⁸⁸

Eumenes istikametini Armenia'ya çevirip buranın otokton halkıyla –belki de Armenia satrabı Orontes'le– ittifak ilişkileri içine girmeyi tasarlıyordu. Ne var ki, Antigonos kendisine yetişip adamlarından bir kısmının onun tarafına geçme niyetlerini sezince bu planından vazgeçti (Diod. 18,41,1). Ardından ister onlara güvenmediğinden isterse düşmanla savaşmak için çok az; fakat düşmanın dikkatinden kaçmak için ise, çok fazla sayıda olan askerlerini peşinden sürüklemek istemediğinden, adamlarının büyük bölümünü kendisinden ayrılmaya ikna etti (Plut. Eum. 10,1). M.Ö. 319 yılında Kappadokia sınırındaki Nora Kalesi'ne (Gelin Tepe)⁸⁹ 500 süvari ve 200 ağır silahlı askerle sığındı.⁹⁰ Burada kalenin

3,23,24. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Billows 1990, 76 vd.; Anson 2004, 128 vd.; Yardley et al. 2011, 172; Roisman 2012, 162 vd.

⁸⁸ Plutarkhos'un (Eum. 9,5–6) anlatısına istinaden Menandros, Antigonos'a bu olayı anlatınca Makedonyalılar çocuklarını köleleştirmek ve eşlerinin namuslarını kirletme fırsatı varken bunu yapmak yerine onları esirgediği ve serbest bıraktığından Eumenes'i övdüler. Bunun üzerine Antigonos'un şu sözleri dile getirdiği rivayet edilir: "*Ey benim mutlu adamlarım! O adam gerçekte, onları sizlere olan saygısından serbest bırakmadı; bilakis kaçarken böylesine ayak bağlarının kendisine yük olmasından korktuğu için serbest bıraktı*" dedi.

⁸⁹ Antik yazarlar Nora'nın Kappadokia hududunda yer aldığı hususunda hem fikirdirler. Buna karşın Cornelius Nepos (Eum. 5,3–7) kaleyi Phrygia sınırına lokalize etmekle açıkça hata ettiği anlaşılmaktadır. Strabon'un (12,2,6 c. 537) aktardığına göre, Tauros yakınında yüksek, tahkim edilmiş bir yer olan Argos ve vaktiyle Eumenes'in uzun süre kuşatma altına alındığı günümüzde Neroassos denen Nora bulunmaktaydı. Şimdi bu kale Kappadokia imparatorluğuna saldıran Sisines'e hazine görevi yapıyordu. İçinde krali bir saray bulunan ve bir kent manzarası gösteren Kadena yer almaktaydı.

Nora günümüz Aksaray (Koloneia) doğu-güneydoğusunda, aşağı yukarı 34 km Melendiz Dağı'nın kuzey eteği üzerinde Sivrihisar'da (Arianzos) Gelin Tepe olarak adlandırılan Hellenistik müstahkem bir mevkiyle özdeşleştirilir (Ruge 1936, col. 923–924; Magie 1950, 1096 dn. 6; Hild – Restle 1981, 245–246; Mitchell 1994, 130 dn. 4).

⁹⁰ Diodoros'a (18,41,1–3) göre, Eumenes süvari ve piyade birliklerini de hesaba katınca toplam 600 kişiyle Nora'ya sığındı. Muhasaranın sonlarına doğru ise sayıları 500'e düştü (18,57,3). Konuya ilişkin ayrıca bk. Nep. Eum. 5,3–7; Strab. 12,2,6 c. 537; Iust. 14,2,1–4; App. Syr. 53.

sert koşulları ve yaşam tarzının güçlüğüne katlanamayan dostlarının istekleri doğrultusunda yeniden bazılarını terhis etti. Antigonos Nora önlerine geldi, kaleyi muhasaraya almadan önce Eumenes'i müzakereye çağırdı. Antigonos'un çok sayıda dostu ve geride ordusunu bırakacak birçok komutanı varken; böyle bir durumun kendisi için söz konusu olmadığını belirtti. Dolayısıyla görüşme yapılmasını istiyorsa, hayatına teminat olarak rehinelere göndermesini talep etti (Plut. Eum. 10,2). Antigonos, Eumenes'in isteği üzerine yeğeni Ptolemaios'u Nora kalesine gönderdi. Eumenes eski dostu Ptolemaios'u içten karşılaşmasının ardından uzun süren müzakere esnasında Kappadokia, Paphlagonia ile Sinope ve Trapezos'a kadar Pontos Eukseinos sahil şeridini ihtiva eden eyalet bölgesinin kendisine iade edilmesini; bütün suçlamaların geri alınmasını; şu ana kadar elde ettiği ihsanların onanmasını talep etti (Plut. Eum. 10,3; Diod. 18,41,6-7). Antigonos ise, M.Ö. 320 yılında Triparadeisos kararları uyarınca kral naipliğini üstlendiğinden ötürü karar mercii'nin Antipatros'ta olduğunu bildirdi. Antigonos, Eumenes'in yenildiğine kanaat getirerek kalenin etrafına yeterince nöbetçi dizmesinin akabinde askeri operasyonun yönünü Alketas ve donanma komutanı Attalos'a çevirerek Pisidia'ya ilerledi. Eumenes, anlaşma şartlarıyla ilintili görüşmek üzere Antipatros'a *Diadokhoi* tarihini kaleme alan⁹¹ Hieronymos öncülüğünde bir elçi heyeti yolladı (Diod. 18,41,7; Iust. 14,2,4-5).

Nora dar ve birçok küçük evin yer aldığı, iki *stadia*'lık bir kaleydi. Ancak oldukça dayanıklıydı. Sur duvarları yüksek bir kayalığın üzerinde birbirine yakın; kısmen insan eliyle kısmen de doğal yapıyla oldukça iyi inşa edilmişti. Buraya sığınan kişilerin uzun yıllar boyunca tüm ihtiyaçlarını karşılayabilecek ölçüde tahıl, bol miktarda su, yakacak odun ve tuz stoku yapılmıştı. Buna karşın ne yenilebilir başka bir şey ne de ekmeğin yanında katık vardı (Diod. 18,41,2-3; Plut. Eum. 11,3). Muhasara sürerken kalenin dar ve küçüklüğü Eumenes'in ve maiyetindekilerin yemekten; atlar da yem verilmeden önce ve sonra alıştırmaya yapıp hareket etmelerine mani olmaktaydı. Dolayısıyla yorgunluk ve rehavetten bitkinlik üzerlerine çöktü. Adamlarının hamlanması; aynı zamanda kaçmak için uygun fırsat yakalarlarsa askeri çevikliklerini yitirmelerini her ne olursa engellemek amacıyla talim yapmaları şartı. Bundan önceki iki utkusunun serimlediği gibi asıl gücü ve belki de tek kurtuluşu süvari birliği oluşturmaktaydı; ancak idman yapamadıklarından süvari savaşı için elverişsiz hale gelmelerinden endişe duymaya başladı. Bu nedenle tuhaf ve sıra dışı bir teknik geliştirdi. Adamlarına 14 kulaç⁹² uzunluğundaki, kale içindeki en büyük evi tahsis etti. Her gün yavaş yavaş adımlarını arttırarak orada yürümelerini emretti. Atların ise her birini büyük yularlarla boyunlarının çevresinden bağlayarak tavana bağladı. Öyle ki, arka ayakları yerden sağlamca destek alacak ve ön ayaklarının tırnaklarının uçları yere değecek bir şekilde makaralar yardımıyla onları kısmen havaya kaldırdı (Plut. Eum. 11,4). Bu şekilde asılmış olan atların yanında duran seyisler çılgınlık ve kırbaçlarla onları kışkırtmaktaydılar. Öfke ve şiddetin tesiriyle atlar arka bacaklarının üzerinde sıçrayarak çifte atmaktaydılar. Hareketli ön ayakları yere değeceği vakit veyahut ön ayaklarına basacak bir zemin edinmeye çalıştıkları esnada bütün vücut kasları çalışmaktaydı; böylelikle vücutları terlemekte ve köpük kaplamaktaydı. Bu atlar için ne hız ne de güç bakımından kötü bir egzersizdir. Ayrıca atlar daha hızlı ve daha iyi sindirebilirler diye arpalar, kaynatıldıktan sonra verilmekteydi.⁹³ Aynı zamanda ordunun moralini yükseltmek amacıyla elindeki erzakları ordusundan esirgemeyerek sırasıyla adamlarını sofrasında ağırlamakta, hoş sohbeti ve ilgisiyle onların güvenlerini tazelemekteydi (Plut. Eum. 11,1).

M.Ö. 319 yazının ortalarına doğru Antigonos emrinde büyük bir orduyla Alketas ve müttetikleriyle savaşmak üzere Kappadokia'dan Pisidia'ya yedi günde 2500 *stadia* (= 451 km) ilerleyerek Kretopolis'e ulaştı. Hazırlıksız yakalanan Alketas ve adamları Antigonos'u karşılarında görünce ordularını derhal savaş sa-

⁹¹ Hieronymos'un eserinin adı *Diadokhoi'un Tarihi* (= *ton diadokhon historiai* [τῶν διαδόχων ιστορίαι]) dir: Diod. 18,42,1: ὁ τὰς τῶν διαδόχων ιστορίας; Ios. c. Ap. 1,213: ὁ τὴν περὶ Διαδόχων ιστορίαν συγγραφέως; Dion. Hal. ant. 1,6,1: συγγραφέως ἐν τῇ περὶ τῶν ἐπιγόνων πραγματείᾳ. Ne var ki, yazarın eserinin orijinaleri günümüze koruna gelmemiştir. Antik yazarların özetleri, atıfları sayesinde yapıtın yazınsal birikimi bilinir kılınmıştır.

⁹² Bir kulaç altı ayak ya da dört dirsektir, yani 1.766 m dir.

⁹³ Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Diod. 18,41,3-5; Nep. Eum. 18,5,4-7; Frontin. strat. 4,7,34; Iust. 14,2,3-4; Oros. 3,23,24.

finda dizdiler. Savaş esnasında Attalos, Dokimos ve Polemon esir edildi; Alketas ise Termessos'a kaçtı.⁹⁴ Antigonos, Termessos'u kuşattı; ihanetle onu ele geçirmek üzereyken bunu fark eden Alketas intihar etti (Diod. 18,45,5 – 47,3). Antigonos Termessos'ta üç gün kaldıktan sonra Phrygia'ya ilerledi. Kretopolis'e vardığında Miletos'lu Aristodemos, Antipatros'un ölüm haberini verdi (Diod. 18,47,4–5; Plut. Eum. 12,1). Antipatros kral naipliğini Polyperkhon'a devretmiş; oğlu Kassandros'u *khiliarkhes* ve ikinci yetkili kişi olarak tayin etmişti.⁹⁵ Kassandros babasının yaptığı bu düzenlemeyi onaylamamaktaydı. Bu nedenle Makedonya'da Kassandros ve Polyperkhon arasında anlaşmazlıklar vuku bulmuş ve işler karışmıştı. Antigonos Kelainai'ya ilerledi ve kışı burada geçirdi (Diod. 18,52,1). Antigonos ne Kassandros ne de Polyperkhon saflarında yer almak istemekteydi; bilakis İskender imparatorluğunu ele geçirmeyi planlamaktaydı. Makedonya'da vuku bulan bu yeni koşullar doğrultusunda Eumenes'le savaşmaktansa, ortak hareket etmenin çıkarlarına daha uygun geldiğine karar verdi.⁹⁶ Makedonya'dan dönen Kardialı Hieronymos'u dost ve müttefiklik teklif etmesi için Eumenes'e gönderdi.⁹⁷ Antigonos, Hieronymos'a verdiği yeminli mektupta muhtemelen Nora'da yaptıkları ilk müzakerede Eumenes'in öne sürdüğü koşulları kabul ettiğini; Eumenes'in de savaşta ve barışta birlikte hareket etmesi için yemin etmesini istemekteydi. Eumenes'e sunulan mektupta Antigonos adet yerini bulsun diye yeminin başında krallar III. Philippos ve IV. İskender; devamında kendi adına yemin etti (Plut. Eum. 12,2). Antipatros'un ölmesiyle güç dengesi değişmiş ve belirsizleşmişti. Eumenes, İskender'in ölümünden itibaren imparatorluğun ne komutanlar arasında bölüştürülmesini ne de bu bölüşüm içerisinde yer almak istemekteydi; bilakis İskender'in ailesinin egemenliğinde kalması gerektiğini savunmakta ve saflarını bu doğrultuda seçmekteydi (FGrHist II B 155 F 3 (2) 'Anonymos, Heidelberger Epitome'). Ancak Eumenes, Antigonos'un gerçek niyetini bildiğinden kuşatmanın kaldırılmasını sağlamak amacıyla diplomatik bir manevrayla rahatlıkla bozulabilecek yeminli antlaşmayı kabul etti. Yemini değiştirerek başına krallarla birlikte Olympias'ın adını yazdı, ardından sadece Antigonos'un bağlılığı değil; aynı zamanda Olympias ve krallarla aynı düşmana ve dostu sahip olacağı üzerine ant içti. Böylelikle Antigonos'un kral ailesine zarar verecek ve imparatorluğun bütünlüğünü tehlikeye sokacak askeri bir harekatta yanında olmayacağını resmen ima etmekteydi. Makedonyalılar da bu şekilde yemin ettikten sonra, M.Ö. 318 yılında Nora kuşatmasını kaldırdılar ve durumu Antigonos'a bildirdiler.⁹⁸ Eumenes Kappadokia'lı rehinelere vermesinin karşılığında atlar, yük hayvanları ve çadırlar temin etti. Nora'ya sığındığı zaman terhis ettiği ordusundan takriben 2.000 kişilik süvari birliğini geri topladı.⁹⁹ Bu esnada Hellespontos Phrygia satrabı Arrhidaios Eumenes'ten yardım istedi (Diod. 18,52,4).¹⁰⁰

⁹⁴ Diod. 18,44,3–45,1–5; Polyain. 4,6,7 'Antigonos'. Konuya ilişkin ayrıca bk. Ramsay 1923, 2 vdd.; Billows 1990, 78 vdd.; Mitchell 1994, 129 vd.

⁹⁵ FGrHist II B 155 F 1 (4) 'Anonymos, Heidelberger Epitome'; Marm. Par. B'11= FGrHist II B 239 F b 12 'Marmor Parium'; Diod. 18,48,4–5; Plut. Phok. 31, 1; Curt. 10,10,18; Suda α. 2703 s.v. <Αντίπατρος= Antipatros>.

⁹⁶ Antigonos, Antipatros tarafından Küçük Asya'daki orduların tam yetkili komutanı atanmış; ayrıca hazine de hizmetine sunulmuş olsa gerekir. Dolayısıyla yürütülecek savaşta Antigonos emrindeki 60.000 piyade, 10.000 süvari ve 30 filden meydana gelen güçlü bir ordusuna; ayrıca ihtiyaç duyduğunda çok sayıda ücretli asker tutabilecek kadar hazırda bulunan paraya güvenmekteydi (Diod. 18,50,1–3).

⁹⁷ Diod. 18,50,4; Plut. Eum. 12,1; Iust. 14,2,45; Oros. 3,23,24.

⁹⁸ Plut. Eum. 12,2. Diodoros (18,53,5) ve Corn. Nepos (Eum. 5,7) yeminin içeriği hakkında bilgi vermezler. Diodoros'a (18,53,5) göre, kuşatma 1 yıl sürmüştür ve bağlılık yemini ettikten sonra kuşatma kaldırılmıştır. Iustinus'a (14,2,4) göre ise, Eumenes'in daha önceden kendisine yardım etmesi için bir elçi gönderdiği Antipatros tarafından yardım gönderildiğini Antigonos duyduğu zaman kuşatmayı kaldırdı. Kşl. Anson 1977, 251–256.

⁹⁹ Diod. 18,53,5–7. Plutarkhos (Eum. 12,3) bu sayının 1.000 kişiden meydana geldiğini aktarır.

¹⁰⁰ Antigonos Kelainai'dayken Hellespontos Phrygia satrabı Arrhidaios'un müttefik olan Kyzikos'a saldırdığını öğrenince bunu Küçük Asya'da kendi otoritesine karşı yapılan bir saldırı şeklinde değerlendirerek Kyzikos'a yardıma gitti (Diod. 18,51,1–7; Marm. Par. B'8 [109]= FGrHist II B 239 F b 12 'Marmor Parium'). Kyzikos'lular Byzantion'un desteğiyle Arrhidaios'u bozguna uğrattılar ve satraplığına çekilmek zorunda bırakıldılar (Diod. 18,51,6–7; ayrıca bk. Polyain. 7,30,3 "Mempsis"; Ath. Deip. 11,509 a). Kente vardığında Kyzikos'lular Arrhidaios'u geri püskürtmelerine rağmen, Antigonos satraplığını derhal boşaltmasını ve ikamet etmesi için bir kent seçmesini buyurdu (Diod. 18,52,1–3). Ardından Antigonos Lydia satrabı Kleitos üzerine yürüdü. Konuya ilişkin daha detaylı bilgi için bk. Billows 1990, 82

Ancak Eumenes, Antigonos'la yaptığı anlaşmadan ötürü bunu reddetti. Zaten değiştirdiği antlaşma metni Antigonos'un eline ulaştığında kendisine derhal savaş açacağını öngördüğünden biraz zaman kazanmaya çalıştı. Ordusunun bir kısmını toplayınca derhal Nora'dan uzaklaştı.

M.Ö. 319/318 yılında Kassandros, Asya'ya geçti;¹⁰¹ Antigonos'un yanına gelip kendisiyle müttefiklik kurması için rica da bulundu. Olasılıkla Antigonos'un Kassandros'la ittifak kurduğu sırada, Eumenes'in değiştirdiği yeminli antlaşma metni eline ulaştı. Antigonos, Menandros komutasında bir ordu gönderip Kappadokia'yı kontrol altına almasını ve Eumenes'i tutuklamasını buyurdu (Diod. 18,59,1–2).¹⁰² Polyperkhon, Eumenes ve Kleitos'a karşı Kassandros, Antigonos, Ptolemaios koalisyonunun kurulmasıyla M.Ö. 318 yılında ikinci *diadokhoi* savaşları başladı. Eumenes Kappadokia'dan kaçarken Makedonya'dan İskender'in annesi Olympias ile Polyperkhon ve Kral Philippos'tan mektuplar aldı.¹⁰³ Polyperkhon ve Kral Philippos, Eumenes'i Asya'nın tam yetkili komutanı (στρατηγός αὐτοκράτωρ) atadılar;¹⁰⁴ Antigonos'la yürüteceği savaş masrafları için Kilikia'daki Kouinda/Kyinda hazinesinden gerekli tüm parayı ve kişisel kayıpları için 500 *talanta* tazminat almasını buyurdular (Plut. Eum. 13,1; Strab. 14,5,10 c. 672). Bu meseleler hakkında hazinenin güvenliğini sağlayan 3.000'e yakın gümüş kalkanlı birliğin komutanlarından Antigenes'i ve Teutamos'u bilgilendirdiler (Diod. 18,59,1–3; Plut. Eum. 13,2). Eumenes geldiğinde Antigenes ve Teutamos sözde dostane şekilde davranmakla birlikte memnuniyetsizliklerini ve onunla birlikte hareket etmek istemediklerini açıkça gösterdiler. Eumenes'in Krateros gibi Makedonyalılar arasında en sevdiği dostlarının ölümüne vesile olmasını; Triparadeisos'ta kralların kararıyla ölüme mahkum edilmesini unutmamaktaydılar. Makedonyalı değil yabancı uyruklu olduğu halde Eumenes'e Asya'nın tam yetkili komutanlığının verilmesiyle ikinci plana atıldıklarından kıskançlık ve rekabet doluydular (Diod. 18, 4–5; Plut. Eum. 13,2). Ayrıca Antigenes'in Perdikkas'ın öldürülmesinde başlıca rol oynaması güvensizlik ortamını artırmaktaydı. Eumenes bu duruma son verip sadakat ve bağlılıklarını kazanmak ve kendisine katılmalarını sağlamak amacıyla şöyle bir hileye başvurdu. İlk komutanlıkta herhangi bir pozisyon elde etmeyi arzulamadığını; bu nedenle kralların 500 *talanta* alması için bilgilendirdikleri parayı ihtiyacı olmadığını belirterek geri çevirdi. Daha sonra rüyasında İskender'i gördüğünü ve kendisine krali tarzda hazırlanmış bir çadırı ve içinde duran bir tahtı gösterdiğini belirtti. İskender'in bu çadırda meclisi toplarlarsa ve müzakere ederlerse, bizzat kendisinin de hazır bulunacağını ve kendi adına başlattıkları her plan ve işte onlara yardım edeceğini söylediğini anlattı.¹⁰⁵ Böylelikle Eumenes sorun çıkartan gümüş kalkanlıları İskender'i onların ruhani lideri yaparak kontrol altına alabildi. Toplantılar, üzerinde kraliyet alameti bulunan boş bir tahtın önünde yapılmaktaydı. Alınan kararlar İskender'in buyrukları şeklinde benimsenmekteydi. Eumenes M.Ö. 317 yılında Susa'da sürekli birbirleriyle kavga eden satraplara kendini kabul ettirmek için de bu yöntemle başvurdu (Diod. 19,15,3–4). Eumenes'in yapmaya çalıştığı imkansız olduğu halde amacı komuta kademesinde birlik yaratmak ve İskender'i birleşik siyasi güç simgesi haline getirmektir.¹⁰⁶ Ancak kısa vadeli bu başarısı Eumenes'in en büyük hatası oldu. M.Ö. 318 yılında gümüş kalkanlı birliğiyle donanma toplamak üzere Fenike'ye geçti; ardından Babil ve Persis'e ilerledi. Plutarkhos'un (Eum. 1,3) da belirttiği gibi, düşmanları üzerindeki zaferi Eumenes'in sonu oldu. Başarıları nedeniyle gümüş kalkanlı birliğin komutanlarının kıskançlığı ve hasetliğini dindiremediği gibi,

vdd.; Anson 2004, 139; Paschidis 2008, 240; Arslan 2010, 210–212.

¹⁰¹ Diod. 18,54,1–3; Marm. Par. B'8 [109] = FGrHist II B 239 F b 12 'Marmor Parium'

¹⁰² Plutarkhos'a (Eum. 12,3) göre, Antigonos Kappadokia'daki ordusuna bir mektup gönderip Eumenes'in derhal muhasaraya alınmasını; yeminin düzeltilmesini kabul eden Makedonyalıların ise, cezalandırılmasını emretti.

¹⁰³ Diod. 18,58,1; Nep. Eum. 6,1–5; Plut. Eum. 13,1.

¹⁰⁴ Diod. 18,58,1. Plutarkhos (Eum. 13,1) ise, Eumenes'e Kappadokia birliğinin tam yetkili komutanlığının verildiğini aktarmaktadır. Antipatros'un M.Ö. 319 yılında Antigonos'a Eumenes'e karşı yapacağı savaş için tanıdığı bu yetki böylelikle yasal olarak Antigonos'tan alınmış oluyordu.

¹⁰⁵ Plut. Eum. 13,3–4; Diod. 18,60,5–6; 61,3; Nep. Eum. 7,1–3; Polyain. 4,8,2 'Eumenes'; Curt. 10,6,13–15; ayrıca bk. Iust. 14,2,6–12.

¹⁰⁶ Bosworth 2005, 223.

Asya'nın içlerine geçtiğinde güçlü ordularıyla kendisine katılan diğer komutan ile satrapların kıskançlığını da çekti. Başkomutanlık yetkisi üzerine rekabete maruz kaldı. Antigonos'la giriştiği iki ya da üç savaşta uyguladığı savaş manevraları ve stratejisiyle büyük zaferler kazansa da, Antigenes ve Teutamos'un tertiple-dikleri bir komployla Antigonos'a teslim edildi ve M.Ö. 315 yılında öldürüldü.¹⁰⁷

Sonuç olarak Eumenes İskender'in diğer komutanları gibi, savaşımını imparatorluk yetkisini elde etmek amacıyla sürdürmemiş; imparatorluğun bilakis İskender hanesi için bir bütün olarak korunmasını savunmuş ve saflarını bu doğrultuda seçmiştir. I.-II. diadokhoi savaşlarında Antipatros, Antigonos, Kassandros ve Ptolemaios gibi güçlü koalisyonlar karşısında geliştirdiği stratejik taktikle tek başına büyük direniş sergilerken; bir yandan emrindeki Makedonya ordusunun küstahlığını ve kendisine beslediği hasedi dindirmeye çalışmıştır. Bunu II. Philippos ve İskender'in emrinde uzun süre yazmanlık yapması sayesinde idari ve diplomatik yeteneklerini savaş deneyimleriyle birleştirmesiyle; emrindeki Makedonya ordusunun, İskender'in yaptığı gibi, karşısına Kappadokia süvarilerinden meydana gelen alternatif bir ordu kurmasıyla; kritik durumlarda temkinli, isabetli kararları ve kıvrak zekasıyla; ordu konseyinin İskender adına toplanmasını ve karar vermesini sağlamasıyla; taktik değişimine hazır ve kolaylıkla adapte olabilmesiyle; asli görevinin idari-mali işlerde olması dolayısıyla ordunun maaşını, malzeme ve lojistik ihtiyaçlarını iyi finanse etmesiyle; para yokluğu durumunda ek gelirler bulabilmesiyle; İskender'in bütün generallerini tanıdığından gelebilecek hamleler karşısında aldığı tedbirler ve uyguladığı diplomatik manevralar gibi çeşitli stratejiler sayesinde gerçekleştirebilmiştir.

Kaynakça

- Anson 1977 E. M. Anson, The Siege of Nora: a Source Conflict. GRBS 18 (1977), 251–256.
- Anson 1986 E. M. Anson, Diodorus and the Date of Triparadeisus. AJPh 107, 1986, 208–217.
- Anson 1988 E. M. Anson, Antigonos, the Satrap of Phrygia. Historia 37, 1988, 471–477.
- Anson 1996 E. M. Anson, The “Ephemerides” of Alexander the Great, Historia 45, 1996, 501–504.
- Anson 2004 E. M. Anson, Eumenes of Cardia: a Greek among Macedonians, Boston 2004.
- Anson 2005 E. M. Anson, A note on the first regnal year of Philip III (Arrhidaeus), JCS 57, 2005, 127–128.
- Arslan 2007 M. Arslan, Memnon, Herakleia'sı ve Yorulanması, İstanbul 2007.
- Arslan 2010 M. Arslan, İstanbul'un Antikçağ Tarihi: Klasik ve Hellenistik Dönemler, İstanbul 2010.
- Bayliss 2006 A. J. Bayliss, Antigonos the One-Eyed's Return to Asia in 322: A New Restoration for a rasura in IG II² 682, ZPE 155, 2006, 108–126.
- Berve 1926 H. Berve, Das Alexanderreich auf prosopographischer Grundlage I-II, Münih 1926.
- Billows 1990 R. A. Billows, Antigonos the One-eyed and the Creation of the Hellenistic State, Berkeley-Los Angeles-California 1990.
- Bosworth 1978 A. B. Bosworth, Eumenes, Neoptolemus and PSI XII.1284, GRBS 19, 1978, 227–237.
- Bosworth 1993 A. B. Bosworth, Perdikkas and the Kings. CQ 43, 1993, 420–427.
- Bosworth 2005 A. B. Bosworth, Conquest and Empire: The reign of Alexander the Great, Cambridge 1988. (Büyük İskender'in Yaşamı ve Fetihleri: Fetih ve İmparatorluk, Ankara 2005 (Çev. H. Çalışkan).
- Briant 1973 P. Briant, Antigone le Borgne. Les débuts de sa carrière et les problèmes de

¹⁰⁷ Diod. 19,43,8–9; 44,2–3; Plut. Eum. 17,1–5; 19,1–2; Nep. Eum. 12,1–4; App. Syr. 53; Pomp. Trog. 14= Iust. 14,4,21.

- l'assemblée macédonienne, Paris 1973.
- Briant 2002 P. Briant, *Histoire de l'Empire perse*, Paris 1996. (From Cyrus to Alexander: A History of the Persian Empire, Eisenbrauns 2002 (Çev. P. T. Daniels).
- Carney 1996 E. D. Carney, *Alexander and Persian Women*. *AJPh* 117, 1996, 563–583.
- Cook 1983 J. Cook, *The Persian Empire*, Londra 1983.
- Depuydt 1997 L. Depuydt, *The Time of Death of Alexander the Great: 11 June 323 B.C. (-322), ca. 4: 00–5: 00 PM*, *WO* 28, 1997, 117–135.
- Errington 1970 R. M. Errington, *From Babylon to Triparadeisos: 323–320 B.C.*, *JHS* 90, 1970, 49–77.
- Grayson 1975 A. K. Grayson, *Assyrian and Babylonian Chronicles*, New York 1975.
- Hadley 2001 R. A. Hadley, *A Possible Lost Source for the Career of Eumenes of Kardia*, *Historia* 50, 2001, 3–33.
- Hauben 1977 H. Hauben, *The First War of the Successors (321 B.C.): Chronological and Historical Problems*, *AncSoc* 8, 1977, 85–120.
- Hild – Restle 1981 F. Hild – M. Restle, *Tabula Imperii Byzantini II: Kappadokien*, Viyana 1981.
- Klinkott 2000 H. Klinkott, *Die Satrapienregister der Alexander-und Diadochenzeit*, Stuttgart 2000 (*Historia: Einzelschriften* 145).
- Klinkott 2005 H. Klinkott, *Der Satrap ein Achaimenidischer Amtsträger und seine Handlungsspielräume*, Frankfurt 2005.
- Mitchell 1994 S. Mitchell, *Three Cities in Pisidia*, *AS* 44, 1994, 129–148.
- Magie 1950 D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor to the End of the Third Century after Christ*, Princeton 1950.
- Olmstead 1948 A. T. Olmstead, *History of the Persian Empire*, Chicago 1948 [Repr. Chicago 1959].
- Paschidis 2008 P. Paschidis, *Missing Years in the Biography of Polyperchon (318/7 and 308 BC onwards)*, *Tekmeria* 9, 2008, 233–250.
- PSI V. Bartoletti, *Frammento di storiadei Diadochi (Arriano?)*. *Papirigrecie latinidel la Società Italiana (PSI) XII. 2* (Florence 1951) 158–165, nr. 1284.
- Ramsay 1923 W. M. Ramsay, *Military Operations on the North Front of Mount Taurus (Continued)*, *JHS* 43, 1923, 1–10.
- Roisman 2012 J. Roisman, *Alexander's Veterans and the Early Wars of the Successors*, Austin 2012.
- Ruge 1936 W. Ruge, *Nora*, *RE* XVII/1, 1936, col. 923–924.
- Sarıkaya 2013 S. Sarıkaya, *İskender'den Sonraki Olaylar Adlı Eseri: Tà μετὰ Ἀλέξανδρον/ Historia Successorum Alexandri*, *Cedrus* 1, 2013, 329–345.
- Smith 1924 S. Smith, *Babylonian Historical Texts*, London 1924.
- Tarn 1921 W. W. Tarn, *Heracles Son of Barsine*, *JHS* 41, 1921, 18–28.
- Yardley et al. 2011 J. C. Yardley – P. Wheatley – W. Heckel, *Justin: Epitome of the Philippic History of Pompeius Trogus: Volume II: Books 13–15: The Successors to Alexander the Great*, Oxford-New York 2011.
- Yardley – Atkinson 2009 J. C. Yardley – J. E. Atkinson, *Curtius Rufus: Histories of Alexander the Great*, Oxford – New York 2009.
- Weiskopf 1989 M. Weiskopf, *The So-Called "Great Satraps' Revolt," 366–360 B.C.*, Stuttgart 1989 (*Historia Einzelschriften* 63).
- Wirth 1965 G. Wirth, *Zurgrossen Schlacht des Eumenes 322 (PSI 1284)*, *Klio* 46, 1965, 283–288.